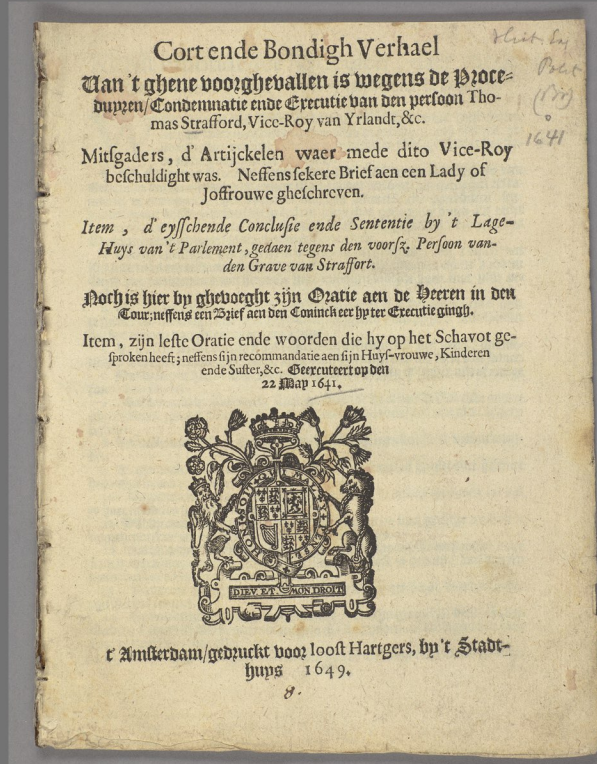

/ Strafford, Thomas Wentworth

Cort ende bondigh verhael van't ghene voorghefallen is wegens ...

Tryck // / I25 B II c Br. 1641 Strafford, Thomas Wentworth, 1st earl of

Tillkomstår 1649
Digitaliserad år 2019

Cort ende Bondigh Verhael

Van 't ghene voorgeballen is wegens de Proce-
duren/Condemnatie ende Executie van den persoon Tho-
mas Strafford, Vice-Roy van Yrlandt, &c.

Brit. Lib
Polit
(17)
1641

Mitsgaders, d' Artijkelen waer mede dito Vice-Roy
beschuldight was. Neffens sekere Brief aen een Lady of
Joffrouwe gheschreven.

*Item, d' eysschende Conclusie ende Sententie by 't Lage-
Huys van 't Parlement, gedaen tegens den voorsz. Persoon van-
den Grave van Straffort.*

Noch is hier by gheboeght zijn Oratie aen de Heeren in den
Cour; neffens een Brief aen den Coninck eer hy ter Executie gingh.

Item, zijn leste Oratie ende woorden die hy op het Schavot ge-
sproken heeft; neffens sijn recommandatie aen sijn Huys-vrouwe, Kinderen
ende Suster, &c. Geexecuteert op den
22 May 1641.

t Amsterdam/gedrukt voor loof Hartgers, by 't Stadt-
huys 1649.

Kordt inhoudt der Articulen ; daer mede

Thomas Wendt-Wordt Vice-Roy van Yrlandt beswaert is.

WAt aengaet het Artijckel van de veertigh duysent pont-Steerlinghs/ waert noch niet bewesen/ alsoo de getuygen noch niet overgekomen zijn/ maer en sullen daer op de saecke niet upstellen/ om dat de Werelt ons taxeert van dilap.

2 De Grabe van Straffort (gewese Vice-Roy) heeft weten te verkrijgen eene Commissie aen hem selven ende andere Edelluyden verleent/ om getuygen extrajudicial te examineren: gebuyckende daerinne onwettelijcke proceduren: seggende tegens de Edelluyden die in Iudicio saten/ dat geen ander dyck als recht hen konde contenteren: maer datse evenwel meerder macht souden vinden in des Koninghs klepne binger/ als in 't geheele Corpus juris.

3 Dat hy opentlijck geseyt heeft in de grootste vergaderinge van 't Rijck/ dat Yrlandt was een verwonnen Partie/ en dat hare Privilegien geen effecte hadden: Oock dat den Koninck met hun ende hare middelen mochte doen wat hem beliefte.

4 Dat hy den Grabe van Cozck heeft doen Cesseren sijne Processen/sonder hem te willen toe-laten zijne macht te disputeeren: seggende / dat hy hem wilde leeren hoe dat een acte van State boven recht was.

5 Hy heeft de saecke van de Landt-goederen doen dycken met bevel / dat niemant met disputeeren zijne macht/ noch oock de kracht van een Acte van Staet.

6 Dat de saecke van de Heer Mount Norris toe-gegaen is sonder alle of cenige forme van recht.

7 Dat nopende de sake van de Lant-goederen de Heer van Dillen ende andere ghebepideert zijn upt hare Landeryen ende andere middelen tot eene merckelijcke valure.

8 De saecke van de Heer Cancellier ende desselfs gebanckenisse te verantwoorden.

9 De gebanckenisse van den Grabe van Kildaeer / om dat hy niet over gelevert heeft zijne haben ende middelen.

10 De gebanckenisse van de haubbetse ende diverse andere Personen tot dat hy hare middelen hadden over-gegeven.

11 Dat hy eene Mandat utgegeven heeft / om lieden van geringe conditie te appzehenderen/ om dat hy niet en obedierde zijn Bonnis.

12 Dat hy gepacht heeft de Collen / ende de lijst van deselve verhooght waer dooz hy booz zijn particulier een merckelijcke rebenu heeft in-gehaelt / wel van een vierde part of derde part van de goederen.

13 Dat geene Inlandtjche goederen mochten upt-gescheept worden sonder zijn speciael consent.

14 Te verantwoorden de groote conquest / dien hy getrocken heeft upt den Cabacg / Stijffel Was / ylere potten ende Tabacryppen / afdwingende de selve dooz versegelinge ende Placcaten.

15 Dat hy af-gedwongen heeft een Cet van de Officiers ende Boot-gezellen/

- om Facturen van d' Ingeladene goederen te leveren aen sijne bevel-hebbers.
- 10 Dat hy voornemens was ende begoft heeft d'onderlaten van *Ylandt* te verheeren / en niet gewapende Soldaten beswaert de gene die hem niet en wilden gehoorzamen.
 - 17 Dat hy de grootste Steden heeft schattingen op-gelept van diverse groote sommen / deselve schattingen aspersende met geweld van gewapende Mannen / verstootende over de hondert Familien / om dat sy hare middelen niet en wilden overgeven.
 - 18 Om te beletten hare klachten / dat hy geconfineert heeft de Noblesse ende andere niet uyt het Rijk te gaen / sonder sijne licentie.
 - 19 Heeft verklaert dat den Koninck wilde d' *Wische* Armee tot een exempel maken van de drie Rijken.
 - 20 Dat het nieu Leger wel betaelt is geworden ende exercitie van hare Religie toegeslaen / wesende boven de 8000.
 - 21 Ende om te beter te animeeren / dat hy mette Recusanten gecomponeert heeft voor seer geringe sommen.
 - 22 Dat hy secker Eet heeft ingeselt / ende hun doen sweeren als dat sy gene van des Coninck bevelen en souden ongehoorzamen: Dangende ende gelt afsdwingende den gene die sulcx wepgerden / sommige 5000 ponden / sweerende dat hy de onwillige soude vervolgen ten bloede.
 - 23 Dat hy den Koninck heeft geraden de Pacificatie te bryken / ende Oorlogh te voeren tegens de Schotten : seggende / dat sy Rebellen ende Verraders waren.
 - 24 Dat hy sijne Majesteit geraden heeft gelt te lichten par force.
 - 25 Dat hy de *Wische* (in 't Parlement vergadert zijnde) veroorzaecht heeft Oorlogh te verklaren tegens *Schot-landt*.
 - 26 Heeft gelept dat den Koninck hy God ende den Menschen in estime soude komen ; ingevalle hy synen raet wilde volgen om gelt te sournereen / na dat het Parlement alhier secours geweygert hadde.
 - 27 Dat hy den Koninck heeft geraden 12 subsidien te epschen om het Schipgelt af te schaffen / ende hy aldien sulchs niet en wierde toegeslaen so heeft hy den Koninck geraden het Parlement te doen schepden / gelijk oock geschiet is.
 - 28 Hy heeft den Koninck gesepit dat hy nopende syn regeeringe of foodanighe andere middelen als 't hem believe/aengesien het Parlement hem afgeslagen hadde : Doegende daer by dat hy een Leger in *Ylandt* hadde / om dit Rijk tot ghehoorzamheyt te brengen.
 - 29 Dat hy den Koninck geraden heeft met rigoreuse middelen het Schipgelt te lichten.
 - 30 Dat hy den Koninck geraden heeft hondert duysent ponden van de Stadt *Londen* te leenen / 't welck af-geslagen zijnde / heeft hy gesepit dat haer leven moeste geraisonneert worden met hare uperste middelen : Ende dat het noyt beter soude wesen / of eenige bande Burgemeesters moesten eerst gehangen worden : en d' ander gevangen geselt.
 - 31 Dat hy hondert ende dertigh duysent ponden in *Platen-silber* heeft doen arresteren in den munte / tot een periculouse desseyn ; Ende den Koninck gheraden in hooyer gelt te slaen.

32
 pber
 tegen
 33
 geben
 34
 proced
 engag

M
 wis
 schic
 righ
 ged
 velle
 den
 fult

E
 S
 A
 end
 gh
 wil
 ran
 bon
 ste
 M

32 Hy heeft gheseyt dat den Franschen Koninck dooz ghewelt van Ruyters / pders middelen dede overslaen / op dat hy deselve mochte na hem nemen; seggende tegens de Heer Cottington / dat sulcks meriteerde in consideratie te komen.

33 Dat hy in 't verleden jaer dooz dzeppementen van 't Krijghs volck gelt gegeven heeft in 't Noorder quartier van Engelandt.

34 Dat hy d'eenige oorzaecke is van 't verlies van de Stadt Nieu-Casteel / procedurende de missive van de Heer Conneway ; om daer dooz beyde Partien te engageren in Oorloge.

Seecker brief aen een Lady.

M Adame, Alist saecke datter eenige ontdeckinghe is bekent geworden, soo is niet te min wat wy voor hebben noch gewis genoeg. Ghy moet op het spoedighste twee duysent pont schicken: daer en is als noch geen perijckel, ende noch min swarigheys. Blijft ghy maer secreet; gedenckt den Eedt die ghy gedaen hebt: wy sullen den Beest met veel Hoofden ter neder vellen, ende des Duyvels gebroeytsel verstooren, cer sy daer aen dencken ofte vermoeden. Brandt desen brief, ende uwen loon sult ghy inden Hemel hebben.

Eyschende Conclusie by 't Lage-huys van 't Parlement ghedaen teghens den Persoon van den Grave van Straffort, Vice-Roy, van Yrlandt.

Al soo de Ridderz / Boggerz ende Leden des Onder-Huys in dit teghenwoozdigh Parlement vergadert / inde name der selvighe ende der gantsche Gemeente van Engelandt / Thomas Grave van Straffort beticht hebben van Hoogh-Verraet / overmits hy de oude ende Fundamentele Wetten ende Regeringe van zyn Majesteits Koninckrycken van Engelandt ende Yrlandt ghetracht heeft om te werpen / ende contrary de Wetten een Arbitrare ende Spanische Regeringe in de voorsz Coninckrycken inne te voeren / Item om dat hy een tyrannische ende erozbitante macht heeft geoeffent over ende tegens de Wetten vande voorsz Coninckrycken: mitsgaderz de Wysheden / Staet ende leven van zyn Majesteits Onderlaten. Item overmits hy wpt eygender auctoriteyt bevolen heeft dat sijne Majesteits Onderlaten in Yrlandt tegens haer wil en danck beswaert souden

worden niet Soldaten/om alsoo deselve Onderfaten te bedwingen sijne on wettelijcke bevelen ende begeerten op papiere Requesten tusschen party ende party gestelt / te gehoozsaemen/waer op doock erecentie gebolghit is tegens diverse sijne Majesteits Onderfaten in den voorsz. Rijcke van Ylandt/by forme van ghewelt/ende alsulckx verweckt heeft openbaren Oozlagh teghen des Coninck Majesteit ende zynen Volcke in 't voorsz. Rijck. Item/om dat hy op het ongelueckigh scepden van 't jongste Parlement by sijn Majesteit gelastert heeft de Onderfaten van 't Lager-Huyz / ende hem geraden ende geadviseert dat hy soude sijn ontslagghen ende ontbonden van alle regel van Kegeringe. Doegende daer by dat hy een Leger in Ylandt hadde/twelck hy gebuycken conde om dit Koninckryck te dwingen : om welcker saecken wille hy verdient heeft de straffe ende verbeurten van Hoogh-verraet.

Item dat de voorsz. Graef een stoocke-brandt is gheweest tot den Oozlagh tusschen de twee Koninckrijcken van Engelandt ende Schotlandt: Welckemisdaden alle tegens den voorsz. Graef op sijn beschuldinge genoegsaem bewesen sijn.

Derhalven wort geconcludeert dat by sijne Konincklycke Majesteit/misgaders de Heeren ende Gemeenten in dit tegenwoozdigh Parlement vergadert /dooz hunne gesamentlycke autoziteit/ dat de voorsz. Graeff van Strafford/uyt oozsake van de gemelde sware Crimena ende misdaden/sullen veroorzden ende condemnieren Hooghverraet begaen te hebben /ende mitsdien sodanighe straffe des doods ende confiscatie van sijne goederen/middelen ende erfvenisse/ in Engelandt als Ylandt ghelegen/ sal hebben te lyden als dit tegenwoozdigh Parlement verstaen sal te behooren.

Woozbehoudende dat geen Rechter of Rechters/geen Gericht ofte Gerechten hoedanigh sy doock sijn/ eenige Acte of dingh sal woozverraet duypden/ noch hoozen of determineren eenigh verriet/noch op eenigh ander manier dan hy ofte sy souden ofte behooren gedaen te hebben/ eer ende al wooz het maechen van dese Acte/ende als of dese Acte noyt en ware geweest noch gemaecht: behoudens altoos aen allen ende een peder persoon/soo politique als lichaemlyck corpus/hare Erfgenenen ende na-homelingen/anders dan de voorsz. Graefen sijne Erfgenenen/ende soodanige als die by hem ende onder hem sozteren/alle soodanige recht/titel/ende interest van/in/en tot alle ende een peder van soodanige des voorsz. grebene Landen / besit ende Erfgoederen/als hy/sy/osteenigh van haer gehadt hebben eer den eersten dagh dese teghenwoozdigen Parlements/niet tegenstaende eenigh dinct contrarie hier in begrepen.

Woozbehoudende/dat het maechen van dese tegenwoozdighen Acte ende sijn Majesteits consent daer toe/niet en sal sijn een determinatie van dese tegenwoozdighen Sessie van Parlement: maer dat dese tegenwoozdighen Sessie van Parlement/ende alle brieven ende saecken hangende in 't Parlement/en niet volkomen in Acte ghebracht ofsegedetern in'ert; Ende alle Statuten ende Acten van Parlement/dewelckehare continuatie hebben tot het eyndetoe deses tegenwoozdighen Sessie van Parlement/sullen verblyben ende continueren/ende in volle kracht sijn/als of dese Acte niet geweest en ware.

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

Den

Den
ges
Ge
S I
H
Her
culiere
sien, d
verwa
ven, d
gelief
En
beker
ben,
uwe
midd
staen
de sy
verla
nen.
M
con
als
Oo
I
uw
van
toef

*Den leslen Brieff van den Grave van Strafford
geschreven aen sijne Konincklijke Majestejt, gedateert in
den Tour ofte Gevangenisse, den 4 Mey, 1641,*

Gelieve uwe Heylige Majestejt,

SIRE,

HET is in alle dese Troublen mijn meeste verdriet ende swarigheyt geweest gehouden ofte geacht te werden voor een Persoon die getracht soude hebben, dingen voor te dragen ende misverstant te brengen tusschen uwe Majestejt ende u Volck, ende raedt ghegeven te hebben, tenderende tot onruste van de dry Koninckrijcken.

Het is waerachtigh, dat (inziende ende considerende dese mijne priveé ende particuliere conditie ofte staet) het eene groote slechtigheyt soude geweest hebben, aengiefen, door u genadigh faveur, ick soo wel versien was, dat ick in geenderley manieren te verwachten hadde mijne conditie te kunnen verbeteren, ofte mijn selven meer te gelieven, dan by het blijven ter plaetse, ofte in den Staet daer in uwe liberale handen my gelieft hadden te stellen.

Ende het is gantsch qualijck of verkeert genomen, want het is uwe Majestejt wel bekend dat mijne arme ende ootmoedige advyfen alrijt daer toe gheconclueert hebben, dat uwe Majestejt ende u Volck nimmer meer geluckigh en konden zijn, voor dat uwe Majestejt ende sy-luyden malkanderen recht verstonden, ende datter geen ander middel en was om dit te effectueren en te stabilieren dan by den Raed ende het Toestaen van 't Parlement, ofte door 't prevenieren ofte voor te komen van de aengroeyende swarigheden ofte onheylen, op desen Staet, u selven voor 't leste resort gheheelijck verlatende, op de getrouwigheyt ende goede affectien van uwe Engelsche Onderdanen.

Maer dit is mijn ongeluck, dat dese waerheydt kleyn geloof of credijt vint: Het contrarie ofte tegendeel schijnt generalijck gelooft te worden, ende ick werde geacht als eenighsins van separatie tusschen U ende u Volck onder een swaerder Censure ofte Oordeel, dan (so ick my laet voorstaen) eenigh Edel-man verdragen kan.

Nu verstaet ick het Volck tegens my meer geincenseert of verbittert te zijn, hoewel uwe Majestejt verklaert heeft, dat in uwe Princelijcke opinie ick niet schuldigh en ben van verraedt, ende dar u Majestejt in sijn conscientie of gemoedt niet vinden en kan het toestaen ofte het Bill des doots te teyckenen.

Dit

Dit brengt my in eene groote benaueht: Daer leyt voor mijn oogende ruïne van mijne Kinderen ende Familie, rot nu toe onbevleekt in alle tacken van eenige vuyle Crimen. Daer leyt voor mynooghen menige onheylen ende Iwarigheden die uwe Heylige perfoon ende het geheele Koninckrijck over-komen mogen, soo uwe Majesteit ende Parlement souden scheyden, niet soo wel met den anderen ghecontenteert als noodigh is, tot behoudnisse van den Koninck ende het Volck. Ende daer leyt voor mijn oogent gene meest geacht, ende by den sterffelijcken meest gevreesd wort, het leven of de doot.

Te seggen, S I R E, datter geen aen-vechtinge in my en is gheweest, dat ware mijne Menscheit minder te maken dat mijne swackheden my toe leggen, ende een bederf op mijn selven, ende myne jonge Kinderen, te trecken, daer nochtans de inrentien van myn hert (die ten minsten onschuldigh zijn geweest van dese groote misdæer) gelooft mogen werden geen goet genoegen en soude vinden van vleysch ende bloet.

Maer met groote bedroeftheit ben ick gekomen tot een resolutie van 't gene, naer mijn opinie, my best betaemt: Te letten op het principale print sels, d'welck sonder twijffel is de prosperiteyt van uwen geheyliden Perfoon, ende 't gemeene beste voor den interest voor yemant anders in 't particulier.

Ende daeromme in weynige woorden: Gelijk ick in myn selven geheelijk stelle en sta op de Eere ende Iustitie van myne Pais, soo hadde ick uwe Majesteit wel willen gebeden hebben sijne Verklaringe op Saterdaghe lef-leden naer-gelaten, ende my gantschelick ghelaten te hebben aen hare Edelheden. Ende nu om uwe Majesteits Conscientie vry te stellen, soo bidde ick uwe Majesteit ootmoedelijck, tot voorkominge ofte preventie van misvertanden, die door uwe weygeringe mochten toe-komen het Bill ofte het Toestaen tot sterven te teycken. Ende door desen middel (Godt lof) ick en wil niet seggen dese vervloecte, maer ik moet bekennen, dit ongeluckig dinck sal wegh-genomen ende gebracht werden tot dat gesegende Accoord, dewelck Godt, soo ick hoope, eeuwiglyck sal establieren tusschen U, ende u Onderdanen.

S I R E Dit myn consent sal u in desen meer acquireren voor Godt, dan alle de Werelt doen kan; Want aen een gewilligh Man, ofte die consenteert, en doet men geen ongeluck. Ende door Godts genade vergeve ik alle de Werelt met eene stilligheyt, ende met een nederigheyt van uytnemend contentement mijns verlicheydende Ziele. Ende aen u, S I R E, geve of wensche ick het Leven deser Werelt, ende alle de Vreughden die bedacht kunnen werden, tot de rechte erkentnisse van uwe uytgenomene faveuren. Ende versoecke alleenlijck, dat, achtrervolgende uwe goedheyt, her u gelieven wille, uwe genadige oog en te werpen op mynen armen Soone, ende zyne drie Sufters, min ofte meer, ende anders niet, dan als hare tegenwoordighen ongeluckighen Vader hier naer bevonden magh werden meer ofte min schuldig van dese doot te zijn.

Godt behoede uwe Majesteit lange jaren.

Uwe Majesteits seer getrouwen ende ootmoedigen Onderdaen

S T R A F F O R D.

T O U R. 4. May, 1641.

Sijn

Sijn af-scheyt inden Tour van de Lords, cer hy naer d'Exccutie ghebracht wierde.

Entwesse etc. Ghy zijt gekomen om my tot mijn doot te geleiden. Ick ben willigh te sterben / zynde sulcx niet meer dan wat onse Doozlaten oock gedaen hebben ende een schuilt dat onse Nakomelingen oock ter rechter tijdt betalen moeten / 't welck gelijck het niet ontgaen en kan worden / soo behoort het oock des te min gezeest te worden : want wat allen gemeen is / en behoort aen niemant onlijdelich te zyn. Het is een wet der nature / een tol des vleeschs / een remedie voor alle de wereltdsche sorge ende onrusten ; ende aen den rechtboetveerdigen een volkome weegh ter zaligheyt. De doot en is maer een : maer de wegen daer toe zyn veelderlep ; mijn en is niet natuerlijck ; maer gheforceert door dt Wet ende Justitie. Men seght wel / dat de wetten alleen den gemeenen man zyn quellende / ende dat se groote macht hebben deselve te wederstaen / met my en is het soo niet : want als voor de Wet / ick onderwerpe my haer / ende bekenne dat my niet dan gerechticheydt en gheschiedt : want wie politiker wijsse het goede aen een Gemeente beooght / die mach wel een rechtvaerdigh man heeten : maer wie daer practiseert / of tot zyn eyghen profijt / of tot eenigh ander verkeerd opndt / die mach wel een Delinquant genoemt werden ; en dat de krasse uptgestelt wort dat en geest geen privilegie tot pardon. En daer-en-boven soo bekenne ick recht upt met Cicero : dat de doot der quade een verseeckeringe is vooz de goede die daer leven. Niemand en steune op 't faber van sijn Prince / op de vriendschay en maegschay van sijn Paers / ofte Spoote / veel min op zyn eygen wijsse heyt en kennisse / waer op ik rouw wt bekenne al te seer gesteunt te hebben. Koningen / gelijckse menschen zyn vooz Godt / zoo zynse Goden vooz de menschen / ende ick mach seggen gelijck eens een Spoote in dit Koninckrijck geseght heeft : Hadde ick getracht myn Godt soo getrouwelyck te ghehoorsamen als ick wel vlytighlycken myn Koninck hebbe ge-eert, ick ware gestaen ende niet gevallen. Gelucksaligh en Saligh is de Prince / die zoo wel vooz zyn gerechticheypt gezeest / als vooz zyn goetheyt bemint wort : Want zoo veel de Princes in macht grooter zyn dan andere / zoo veel behoorden zy oock in deugden andere te overtreffen ; En zoodanigh is die Konincklyche Souberain / den welcken ick onlanghs gediend hebbe.

Mijn Paers aengaende / de correspondentie die ick met hun gehad hebbe / gedurende mijn voorspoet / is my seer lustigh ende behaeghlijck geweest / ende nu hebben zy hier medoogh betoont over mijn dat. Ick hebbe overbloedelijcken bevonden / ende mach het wel byp upt segghen / dat (vooz de genereuste van haer) al ist dat zy de daedt hebben verwozen zy gelijckewel noch medelijden hebben gehad over de Persoon des Deliquants / het eerste van wegen hare getrouwigheyt / het andere wegens hare liefde : recht upt bekennende dat noyt eenigh onderdaen of Paer van mijn staet / opt sulcken behulp van raet / sulcken benefitie van tijdt / ofte opt sulcken byp ende wettelicken Rechts-pleptinghe heeft gehad als ick ; daer in dier gelijcke gelegentheyt / noyt pemandt soo veel faueurs van zyn Prince / ende soo veel lijdens van het Volck en heeft gehad : ick verstaer by 't Volck de verstandighe Gemeente / ende niet dat veel-hoofdighe Monstier-dier / de menichte. Maer ick hebbe ghesondicht / mijn bonnisse is gestreecken / ende ick moet nu liden.

ogende ruyne
van eenige ruy
gheden die
, soo iwe Ma
n gheconren
de daer leyt
reest wort /

dat ware mi
de een bederf
de inrenten va
n (daer) geloof
vloot.

n't gene, nae
d'welck sonde
eene bette voor

elijck stelle en
ten, wel myn
ve Majesteys
voorkomin
de-komen he
l (Godt) lof
luckig dinck
welck Gods

dan alle de
doet men
ene stillig
heydende
ende alle
aytgenoo
eyt, heru
zyne drie
luckighen
od te zyn.
e jaren
daem

Ende wat aengaet mijn stemmen/ende te veel vertrouwen op mijne gesupponeerde Wijsheyt ende kennisse/daer ben ick meest van al dooz bedroogen: Want die is wijs dooz hem-zelven / die dooz andere luden faulten weet zijn eppen misdaden te verbeteren: waerlijck wijs zijn / is Secretaris te zijn tot hem-zelven: Want het louter dwaelheyt is onse innerlijcke gedachten den vanden te openbaren. Wijsheyt is dat kostelijckste Juweel daer t'gmoet mee verriert kan worden / ende de Geleertheyt het alderberoemste dingh daermen en behoorde geacht te worden/ ende die rechte wijsheyt leert ons wel te doen/ zoo wel als wel-sprecken. In t'eerste heb ick gefailleert: Want menschen wijsheyt is dwaelheyt booz Godt.

De kennisse aengaende/dat is een dingh dat indifferent is/soo ten goede als ten quade: maer de alderbeste kennisse van allen is/ dat een mensch hem-zelven kenne. Die dat doet/sal seer wepnigh van hem-zelven houden/want hy bedenckt waer van hy komt ende waer henen hy vaert: hy en ziet niet op de ybele vzeughden deser werelt: maer hy eert Godt/ ende zoekt in zijn vzeefe te leben: maer wie hem-zelven niet en kende/die is moerwilligh in zijn eppen wegen/ondienstelijck in zijn leven/ende ongeluckigh in zijn doot/ ende zoodanigh ben ick. Maer de rede waeromme ick daer toe socht te geraecken/ was dit: Ick hebbe ghelesen: dat wy niet en weet wat hy behoorde te weten/dat die als een onvernustigh beest is onder de menschen wie meer weet dat hy hoorde te weten / dat die is als een mensch onder de besten. Maer wie alles weet wat gheweten mach worden/dat die als een Godt is onder de menschen. Hier hebbe ick seer nae gehaeckt / ende hier in hebbe ick my seer vergrepen. Ydelheyt der ydelheyt, alles is enckel ydelheyt.

Ick hebbe het volck hooren wtschreyen ende roepen/ seggende: dat dooz occasie van my de tijden boos zijn. Ick wensche dat wanneer ick doot sal zijn/ datze dan beter mogen bevonden worden: t' is secker en ghewis genoggh/datter nu ter tijdt een groote storm over t'hoofst is hangende (de Heere wil het in ghenade afweeren.) En nademael het lot particulierlijck op my gevallen is gelijck op Jonas/ in de Zee verwoyten te worden/ soo sal ick mijn leven wel besteeft achten/wanneer het tot versoeninge van Godts toozen/ende tot voldoeninghe van s volcks boosheyt mocht strecken.

Wat is alle welspreckentheyt anders als een wepnigh lichts? met secker onderseheydenheyt van geluyt gefatoneert: daer ter contrary wepnigh te sprecken ende dat wel/een deught is/ende het stil-swijgen dickwijls de beste Oratie is:wants dwasen in haer dommighheyt mogen booz wijse luden geacht werden. Het heeft macht een goede saeck quaet/ende een quade saeck goet te doen schijnen:Maer mijne is my onnut geweest/ende den Cipresse-boomen gelijck/die groot ende hoog zijn/maer t'eenmael sonder vruchten.

Wat is Cere anders als de eerste stap tot ongerustheyt? waer macht is/ daer is oock nijdigheyt/ende sy en is oock niet vry van infamie. Het wordt gehouden booz een boozneme stuck der Cere / wanneer eener tot sijn Officie ende beroep ghespreeck saemheyt ende beleeftheyt/mede-liden ende meedooghen is by voeghende: want daer mede treckt hy als met een soet ghewelt de herten van de meeste hoop tot sich.

Maer dat is het minste geweest van mijne betrachtinge/ende dat doet my nu besinnen/dat hoe grooter de personen zijn in authoriteyt/soo veel te lichter konnen deselve in eenigh misgreep betrapt worden/ende het geringste crimen dat sy begaen/

wozdt.

wordt door Capitale gehouden/ de kleynste blecke licht groot in het sijnste licht waer-
ende in de rijkste Diamant vintmen alder eerst de geringste faute. Maer hoo-
ge ende Edele Gemoederen sich vermont vindende en treuren niet so veel over haer
eygen straffe en bekommertheyt/ als over het spotten ende beschimpen van hare vy-
anden: maer wat my aengaet/ al ist dat icker meenigh in mijn leven mach gehad
hebben/ soo hoope icker nochtans geen in mijn doot te vinden.

Onder andere dingen die de gemoederen van groote Besten ontrepnighen ende
beplecken/en isser niet hatelijcker als Eersucht daer sich dan meest tijds die Gelt-
sucht is by-voegende: Dese om tot hare beooginge te komen en geuen der niet om/
al byken zy de Wetten van Religie ende Aeden/ ende al byken zy de naeste verbun-
tenissen van maegschap ende byentschap: van welcke dingen gelijk ick schuld
daer aen hebbe / zo bidde ick oock God om vergiffenissen. Het is een spreuck inder
Philosophie / dat eersuchtige menschen nopt goede Raet-gebers aen Dingen en
konnen wesen: de begeerte van meer te hebben is ghemeen den grooten Heeren/en-
de de begeerte van te regereen/is een groote oorzack van haer rupne.

Mijn Heeren/ Ick ben nu de hoopeloose President/wilde Godt dat ick u alle een
gheluckigh exempel ware: Want Eersucht verblind gaut/ ende dynckt bloet/
ende klimt zoo hoogh op by ander luden hoofden / dat ten lange lesten zy in den
hal haer eygen neck byeket: dergalven zo is het beter in ootmoedigh verghenoeg-
ginghe te leben/ dan in hooghe sozge ende onruste; want ghebreck met eere is bet-
ter dan weelde met ouere; want wat zijn wy anders als enkel dampen die in een
heldere lucht hoogh stijghen / ende in min dan een ooghenblik weer verdwijnen als
roock: ofte als schepen sonder sturman / die heen en weer in Zee ghedreven wor-
den door contrary wind en weer: Maer den goeden Wckerman heeft beter gheboe-
len van die Coornaren die neerwaerts hangen ende nae der aerde gebooghen zijn/
dan van die recht op staen / alsoo hy verseeckert is meer gra:nen in de eene als in de
andere te sullen vinden. Dit weet alle man / nochtans hoe wepnich zijnder die
sich daer naer aenstellen? Het versuymen van dit / is nu mijn straffe / wilde Godt
dat mijn liden een ander tot profijt mochte gedien/

Want wat hebben my nu geholpen t'faveur van mijn Dins / de familiariteyt
van mijn Pairs / de welvolpentheydt van mijn tonghe / de sterckte van mijn me-
mozp/mijn geleertheyt/of wetenschap/ mijn Eer/ mijn Officien/ mijn macht en ge-
welt/ mijn ryckdommen en schatten / zijnde alle sonderlinghe gaben der natuer en-
de des Fortynus? In seggeninghe / ick bekenne / die al hoewel van Godt op de a-
mensche bestee / nochtans niet alle te samen op veele / daer nochtans door Godts
voorzienigheyt meest alle in my ghecon:ureert hebben: hadde ick de selve mar-
recht ghebruyckt ghehad/ soo mocht ick als noch gheslozeert hebben / daer ick nu
ontydich vallen moet.

Du soude ick wel wenschen (maer dit utinam is nu te laet) dat Godt nevens zijn
uytwendighe goetheyt aen my bewesen / my oock inwendigh met zijn gh:nade
hadde begaest/ om den middel wech te hebben mogen verkiejen/ ende noch ter rech-
ter noch ter slijcker af te wijcken: maer ghelijck Icarus met zijn wasse vleuglen
vreesende met al te leegh vliegghen de deselve in de wateren te netten / zoo nam ick
mijn vlucht te hoogh ende al te nae de Sonne / waer door zy aen t' smelten
raeckten/ ende ick die nae de hoogte rachte/ op het leeghste ben gevallen/ ende als
een elendig roosden wateren ben gheworden: Maer ick die te boozen mijn huyt
op

op het sandt bouwde hebbe nu mijn hoope op den steen-rot's mijn Salligmaker ge-
hefticht / in wiens verdiensten al eer mijn Ziele het vertrouwen heeft / het gae met
mijn lichaem als 't wil dat mijn Ziele in zyn schoot sal vergadert worden.

Pinrod wilde een Coosn bouwen die tot inde Hemel sou'e repcken ende noem-
de het Babel ; maer Godt die wonden het tot de confusie van spraken ende ver-
stropinghe van 't volck. Pharaoh hielt de kinderen van Israel in slavernye / ende
nae dat hyfe los hadde ghelaten / woude hyfe upt grooter trottsighepdt / hem tot
een roof maken: maer God gaf hun een drooge ende miraculeus dooz ganck / ende
Pharo ende zyn Hezz een water g't Gyaft. Belsazar gaf zyn Princken ende booz-
naemse Standen een maeltijdt ende dyanck ghesontheden upt des Tempels zil-
bere vaten / maer de hand Gods schreef op de wandt Mene Tekel, Phorat. ende
die selve nacht wierde beyde zyn kin nekrigck ende zyn leven hem ontnomen. Al-
dus laet God den mensch een rupne tijd in zyn eppen gedachten booztgaen / maer
dat ghedijt dan epndelijck tot haer eppen rupne ende de frutie / ende en luydet noyt
dat sy haer ghewenschte booznemen in 't werck stellen : Daerom niemant en
pzeumere op zyn macht / of en roeme sich op zyn groothed ofte sellen te seer zyn
vertrouwen op zyn rijckdommen: Dese dinghen staen gheschreven tot onse onder-
richtinghe / daer de levende zyn pzoft mee doen kan / en de sierende niet: maer
kloechhepdt van verstand ende onvzuchtbaere wijshepdt zyn de naeste bueren van
dwaeshepdt.

Grooter Edelhepdt en kan der niet zyn in de Werelt / dan de Wereldt te achten
dienemant en achten : ende God meynich te achten dien alle-man grootelick is
achtende : ende inde menschen handt r geen grooter dwaelhepdt zyn / dan niet veel
arbejds zyn goederen te vermeerdren si sijn lichaem te koesteren en op te pzoen-
ken / ende ondertusschen met pdele lusten ende vermaeckelichheden zyn ziel te verlies-
sen. Het is een groote geckhepdt booz wie het zy een quaet beginsel aen te vaerden
op hoope van een goede upthomste / ende eenen te willen toe-eyghenen wat te boos-
ren allen gemeen was / is enckel indiscretie ende een aenbanck van oneenighept:
't welck ich nu positive wensch dat in mijn castijdinghe een eynde mach nemen.

Wat een klepne poztie van aerde sal nu mijn lichaem begripen / daer mijn
hooge moet niet en kost besloten worden binnen de spatie van twee heele Konings-
rijcken! Maer mijn tijdt drijnght aen / endesal met den Psalmist beslupten / niet op
pemandt in 't particulier ziende: maer sprekende tot allen in 't generael: Hoelanghe
sult ghy Rechters gecorrupteert zyn, hoe lange wilt ghy nae laten in gerechticheyt te
oordeelen, &c. Wel dien, die niet en wandelt in dien raet der Godtloosen, noch en treet
op den wech der sondaers, noch sit daer de spotters sitten, daerom en sullen sy in het ge-
richte niet lijven, noch de fondaers in de vergaderinge der rechtaerdigen, &c.

Ontrent de 12 uppen wierde de boorz, Lord Strafford naer 't Schavot op
Cour-hill gelept / alwaer een Corps de Garde was van verschejde Compagnien
Soldaten der stadt Londen / ende aen weder zijde soo hy na 't Savot trad / ronden
de Dienaers van den Cour: booz henen marcheerden des Marechalcks knechten
om den wech te bereyden / daer nae de Officiers van de Sherifs van Londen met
haer hellebaerden ; na hem quamen des Koninghs Garde ende de wachters van
den Cour. Daest hem quam een van zyn Edelluyden / bloots hooft / in rou kleede-
ren / daer op volghde de Lord Strafford in 't swart gekleed / met verschejden ande-
re oock in den rou zynde / syn knechten / ende daer na de Bisschop van Armagh en-
de

de andere goede Theologanten / met de Sherifs van Londen / ende verschepden een
waerdige personen.

Op 't Schabot komende vertoonde hy sich aen 't volck van alle kanten ende
sprack als volgt met al so grooten kloeckmoedighet / als opt een sterflick mensch
soude konnen uytducken : te weten /

Mijn Heer den Prinaet van Byland (met de ander Heeren ende Edel-lieden
hier present) 't is my seer aengenaem ende een groote troost dat ick heden u
geselschap geniete / aengesien ick langen tijdt by u bekent ben gheweest / ick soude
wel versoeken een weynigh gehooz / om noch eenige woorden te uppen / maer ick
sien daer klepne aparentie toe. Mijn Heer / ick ben hier gekomen dooz de wille ende
geliefsten van den Almachtigen Godt om te betalen de leste schuld / dien ick schuldig
ben aen de sonde / 't welck is de dood / ende dooz de genade Godts wederom te ver-
rijzen dooz de verdiensten Christi in d' eeuwige byzughde. Ick wilde wel dat ick
met u mijn Heer wat in 't particulier mochte spreken; indien my 't selve mochte ge-
beuren / soude het vooz een sonderlinge welbaet nemen / ende my aen u lieden seer ge-
obligeert houden. Mijn Heer ick come hier om my te onderwerpen het Donniss /
't welck teghens my ghewesen is / ick doen het oock met een gherust ende ver-
noeght genioet / ick vergebe byzmoedellick de gantsche werelt / zijnde een vergiffe-
nisse die niet alleen komt uytwendellick van de tongh (soomen sept) maer vander
herte. Ick spreke het in de tegenwoozdigheyt Godes / vooz den welcken ick staen /
datter niet so veel als een onvernoegende gedachte in my is aen yemant / ic danche
Godt dat ick het segghen kan; ende mijn Conscientie betuyghd in my / dat in alle
mijne diensten 't zedert dat ick d' eer gehad hebbe om sijne Majesteit pewers inne
te dienen / noyt andere intentie in mijn herte hebbe gehad / als de ghesamentlicke
ende onderschepdellicke welbarentheyt van den Koningh ende zijne Gemeente.
Ist nu mijn ongeluck gheweest / dat het anders verstaen word / 't is een vegelick
algemeen so langh wy hier leven. Het rechtveerdigh Gozdeel volght hier naer /
wy zijn hier altermael de dwalinge onderwozen / ende ghereet om van malkande-
ren qualick te oozdeelen; daer is een dingh daer over ick my wil verklaren en
speke het met een vast betrouwen / vertrouwende daerom dat u lieden het aenne-
men sult in der Christelike liefde / namentlick dat ick altoos de Parlementen
van Engeland gehouden hebbe vooz de geluckighste Constitutie / onder dewelcke
opt Rijck of Patrie geleest heeft / ende naest Godt de beste middel om den Koningh
ende zijn Gemeente geluckigh te maken. Soo verre is het van my dat ick tegens
de Parlementen soude zijn geweest. Wat aengaet mijn dood / ick schepe nu van
alle de werelt / ende bidde Godt van herten hun te vergeben / ende in 't particulier u
mijn Heer den Prinaet. Wy is lief dat zijne Majesteit verstaen heeft dat ick niet
hebbe ghemeriteret soo strenge ende sware straffe als uit Donniss upterlick is in-
houdende.

Ick ben in soodanige zijne genade seer verheught / ende bidde Godt 't selvige aen
hem te erkennen / ende dat hy genade mach gebinden olt hem meest van noode zijn
sal. Ick wensche dit Rijck alle gheluck en heyl op dese werelt / ick heb het in mijn
leven gedaen / ick doen het oock nu in mijn sterben / 't welck ick van heren verklar-
re / ende recommandeere 't selve hier demoedellick aen een peghelick / wenshende
dat

dat elck zijn handt op zijn borst legghende ende aendachtelijck bedenckt / of het begin van der volckeren gheluck moet beschreven worden met letteren van bloede / ick vrees dat ghy-lieden op een verkeerden wegh zijt; doch ick bidde Godt **Almachtigh** dat niet een druppel van mijn bloed segens u 't jonghste Oordeel op en staet.

Mijn Heer ick verklare my te wesen eensgesint ende eene gehoorzame Sone van den Kercke van Engelandt / daer inne ick gebooren ende opgeboet / ben geweest / alle voorspoet en heyl wensche ick deselve. Ende hoewel dat men heeft laten verlyuden dat ick het **Dausoom** ghenegen was / ingeballe sulcr een betichtinge zy die antwoordinge meriteert. **Ick** kan mette waerhept seggen / dat vanden tijdt afeer ick d'ouderdom van 21 Jaeren hebbe gehad / tot dese uur / nu ick in mijn 49. Jaer gae / dat ick noyt de gedachten in mijn herte hebbe gehad / om te twijfelen ober de sekerhept van mijne Religie. Oock en heeft niemant mijns wetens de stoutmoedichept gehad om ter contrary van my te vermoeden. En so zijnde versoent door de barmhertigheden mijns Salighmakers Christi Iesu, in wiens schoot ick haetelijck hope vergadert te worden, om die eeuwige Saligheden te genieten die noyt en sullen eyndigen: **Ick** versoecke hertelijck dat een pder my vergebe / t zy over eenigh haestigh ofte onbedacht woort ofte daet / ende ick versoecke uwe gebeden: Ende nu mijn Heeren vaert wel, vaert wel alle dingen deser werelt, Heere sterckt mijn geloove; geeft my vrymoedighedyt ende versekertheyt inde verdienften Iesu Christi. **Ick** versoecke u dat ghy stille wesen wilt, ende mer my ende voor my bidden; ende ick betrouwe in God dat wy al t'samen sullen vergaderen, ende eeuwelijck inden Hemel leven, om de vervullinge van alle gelucksaligheden te ontfangen, daer alle tranen van onse oogen sullen afgedrooght, ende alle droeve gedachten uyt onse herten sullen gheueert worden: ende nu Godt zegene dit Koninghrijcke, ende Iesus zy mijn ziele genadigh.

Daer naer hem selven om keerende / hy groetede alle de **Edel-lieden** / ende nam een solemneel afschept van alle aensienelijcke personen op het **Schadot** / gevende hun zijn handt.

Ende daer naer sepd hy: Edel-lieden, ick wil mijn gebeden seggende ende ick versoecke u alle, bid mer my ende voor my: **Doen** leyde zijnen **Cappellaen** den **gemeynen** gebede-boeck op den stoel voor hem / als hy neder knielde / waer uyt hy seer een quartier uurs bad / daer naer badt hy wel soo langh of langher sonder baeck / ende eyndighde met het ghebedt des Heeren; doen opstaende sach hy synen broeder / **S. George** Wentwort, ende riep hem by sich ende sepd: Broeder, wy moeten sicheyden, doet mijn gedachtenisse aen mijn **Sutter**, en aen mijn **Wijf**, ende draeght mijnen zegen aen mijnen oudtsten Sone, ende belast hem van mijnen 't weghen dat hy Godt vreesse, ende dat hy blijve eenen gehoorzamen Sone der Kercke van Engelandt, dat hy hemselven eenen gerouwen onderdaen des Konings bewijse, en segt hem dat hy niet en moer eenigē besonderen wrock of wraeckgierigheyt tegen yemant hebbe om mijnen 't wille, ende bidder hem dat hy sich hoede van sich met Kerckelijcke saken te moeyen, want dat soude hem tot een mortte ende kancker in zijnen staet ghedyen; ende wenscht hem dat hy sich daer mede te vreden houde dat hy een Dienaer zy in een Landt, ende een Iusticier van vrede in syn Graefschap, ende dat hy niet en trachte nae hooge verheffingen: Draeght oock mijne zegeningen aen mijn Dochters **Aiena** ende **Arabella**, belast haer datse Godt vreesen ende dienen, ende hy sal haer zegenen; vergetende niet mijn kleyn kindt, dat noch goet noch quaedt en kent ende voor hemselven niet spreken. **Godt** spreke voor 't selve ende zegene het. **Doen** sepd hy: Nu en hebbe ick niet meer

te doen, eenen slach sal mijn wijf sonder man maken, mijn dierbare kinderen **Vaderloos**, ende mijn arme dienaers meesterloos, ende scheidten my van mijnen werden broeder ende alle mijn vrienden, maer laet u Godt ende hun alles in allen wesen.

Hier naer gaende om syn opperkleedt upt te doen / ende hem selven beerdigh te maken / seyde hy : Ick dancke Godt ick en ben voor de doot niet meex vreeschrickt, noch moedeloos door eenighe mistroostigheyt uyt eenige vreesen oprijfende, maer, ick doen te deser tijdt mijn opper-kleedt soo blijmoedelijck uyt als ick oyt ghedaen hebbe als ick te bedde gingh. **Doen dede hy zijn opperkleedt upt/ende bond zijn hayz met zijn handen op/ende sette een witte mutse op.**

Doen riep hy / Waer is den man die my delen laetsten dienst doen, sal? (**riepnde den Scherprechter**) **Roept hem tot my. Als hy quam/ende hem bergebinge bad/soo seyde hy dat hy hem ende alle de werelt vergaf. Doen by den block nederknielende soo keerde hy hem selven weder tot den ghebede/ knielende den Bisschop van Armach aen d'een zijde den dienaer aen d'ander zijde : tot welcken dienaer hy hem selven na den ghebede keerde/ ende sprack soertjens eenighe woorden/hebbende zijn handen opgheheven: Desen dienaer sloot zijn handen met de zijne, doen hemselven ter aerden byggende/om zijn hooft op de Block te leggen/seyde hy tot den Scherprechter dat hy eerst zijn hooft soude nederleggen om 't selve op den block bequamelijck te passen / en daer naer weder op lichten/ eer hy 't selve soude neder leggen om den slach te wa:hten / en hy dede also : ende eer hy zijn hooft wederom nederlepde seyde hy tot den Scherprechter / hy soude hem waerichouwen wanneer hy soude slaen dooz het uptstrecken van zijne handen/ende doen leyde hy zijnen necke op den block/ende streckende zijne handen upt/so sloegh hem de Scherprechter met eenen slaggh het hooft af/ doen nam hy het hooft in zijne handen/thoonde tselve den volcke / ende seyde Godt beware den Koningh.**

E Y N D E.

A R T I C U L E N

van 't Huys der Ghemeente in 't.

P A R L E M E N T

van Engelandt vergadert,

Tot mainteneringe van haer beschuldinge
tegens VWilliam Laud, Aertz-Bisschop van Canterbury/
waer mede hy met hoogh verraet beschuldight wort.

Voorders des Bisschops zyn Verontschuldighe teghens de
voorgaende Artijckelen.

Item/ noch verdere Articulen van beschuldinge
door 't selve Huys der Gemeente/ tegens de voorsz. Aertz-
Bisschop van Canterbury/ als van hoogh Verraet/
en verscheydene andere Crimina ende miscom-
portement begaen te hebben.

Idem zyn Lijck-Sermoon, die Hy selver op het Schavot heeft
gedaen, genomen uyt den Hebr. Capittel 12. vers. 1.2.

Ghedruckt door ordze van de Pairen in 't Opper-huys des
Parlements/ ende nu getrouwelijck in onse Nederlant-
sche spraecke over geset.

t' Amsterdam, Gedruckt voor Joost Hertgers, Boeck-verkoo-
per by 't Stadt-huys/ 1 6 4 9.

A R T I C V L E N

Der Gemeente in 't Parlem. tot mainte-
neringe van de beschuldinge tegens *William Laud*, Aertz-Bif-
schop van Canterbury aengegeven, waer mede hy met hoogh
verraet belast wordt.

Dat hy verraderlijcken ghetracht heeft de fundamentale
Wetten ende 't Gouvernement van 't Koninckrijck Eng-
landt om te stooten / ende in plaets van dien een Arbitray
ende Tyrannisch Gouvernement teghens de Wetten in te
voeren / ende dat hy tot dien eynde booslicke ende verrader-
lick zijn Majestejt geadviseert heeft / dat hy wel vermoecht
nae zijn wil ende goetduncken / sonder het consent des Par-
lements / van zijne Onderfaten gelt te lichten ende op te ne-
men / seggende dat sulcx upt de Wet Godts wel bewesen konde worden.

2 Hy heeft tot beter upthoeringhe van desen zijn verraderlijcken aanslact /
verfchepde Sermonen ende andere Discoursen geadviseert ende gheprocureert /
gepreedicht / gedruckt om ghepubliceert te worden ; waer by des Parlements
auctoriteyt ende de Wetten deses Koninckrijcks vracht gheloochent / ende een
absolute ende een ongelimiteerde macht over de Personen ende goederen van
zijn Majestejts Onderfaten / niet alleen in den Koninck / maer oock in hem
selven ende andere Bisschoppen Hoven / ende tegens de Wetten / gemainteneert /
ende verbedicht worden ; Oock heeft hy een groot Beschermmer / boozkaender
ende bebozderaer gheweest van de gene die soodanige valsche ende schadelicke
opinion hebben aen den dagh ghegeven.

3 Hy heeft dooz Brieven / Bootschappen / Oepgemenen / Beloften ende
verfchepde andere middelen aen Riechters ende andere Bedienaers der Justi-
tie / de cours der Justitie in zijn Majestejts Hoven tot Westminster ende el-
ders / geinterrompeert ende gecorrompeert / ende op andere tijden dooz deselve
middelen ghepooght ende ghetracht t'interromperen ende te corromperen / tot
groot nadeel ende subversie van de Wetten deses Koninckrijcks ; waer dooz
verfchepde van zijn Majestejts Onderfaten gestuyp zijn geworden in hare ge-
rechtige Rechts-borderingen / ende verstenen zijn van hare Wettelijke Rechten /
ende onder zijn Tyrannische wil zijn gedwongen geworden / tot haer uptterste
ruyne ende destructie.

4 Dat de boozs. Aertz-Bisschop / verradelicken ende schandelicken de
Justitie verhoft heeft aen de ghene die booz hem saken hadden hangende / on-
der pretence van zijn Kerckelicke Jurisdicctie / als Aertz-Bisschop Hoogh-
Commissioner, Referce ofte andersints ; ende dat hy onwettelicke gaben ende
geschencken van zijn Majestejts Onderfaten heeft ontfangen / ende getracht
soo

Excommunicatie / Sulpensie / Deprobate ende Derogatie (contrary de Wetten deses Coninckrijck) gestraft.

8 Dat tot des te beter bezoyderingh van zijn oogmerck en desseyn / hy dien groote macht / hem by zijn Majesteit toevertrouwt / misbruyckt / ende sich in ghedronghen heeft in de plaetsen van verschepdene groote Officieren ende in 't Recht van andere zijne Majesteits Onderdanen; waer door hy de Promotie van verschepde persoonen tot Kerckelicke Digniteyten / Promotien ende Beneficien / die zijne Majesteit ende verschepdene van den Adel / Clergy ende andere toequamen / tot hem selben ghetrocken heeft; ende dat hy de recommendatie van Capelanen aen den Coninck tot hem heeft genomen / waer door hy tot zijn Majesteits dienst ende andere groote promotien inde Kerck / persoonen voorgetoogen heeft / dewelck den Papisten toegedaen / ofte andersins beyde inde Leer ende Wandel onghesondt ende gecorumpeert waren.

9 Hy heeft tot het selfde verradelick ende Godloos oogmerck / soodanige persoonen tot zijne Kapellanen bekozen ende bestelt / welcken hy wel wiste / dat merckelicken de Gereforneerde Religie qualick toegedaen / ende den Pausliche Superstitien wel ghenegen Dwael-Scheesten / beyde in oordeel ende practijck ongesonde luyden waren; ende aen deselve / ofte eenige derselve heeft hy de Licentie van Boeck-drucken aen bevolen; dooz welke middel dan verschepde valsche ende superstitieuse Boecken / tot groot schandaal van de Religie / ende verboeringe van vele zijne Majesteits Onderdanen / gepubliceert zijn.

10 Hy heeft verradelicken ende Godlooslich ghetracht de Kercke van Engelandt niet de Roomsche Kercke te versoenen / ende tot dien effect heeft hy met verschepde Paepische Priesters ende Jesuiten geselschap ende consideratie / en oock secrete intelligentie met den Paus van Romem gehouden. Ende dooz hem selven / zijne Agenten / ofte Instrumenten / heeft hy met die / die van daer autoriteypt ende instructie hadden getraceert. Hy heeft toegelaten ende toegestaen / datter in dit Koninckrijck een Pausliche Hierarchie ofte Kerckelicke Regeringe soude opgericht woynen; dooz alle welke verradelicke ende Godloose practijcken dese Kercke ende Koninckrijck in uyttermate groot verijckel zijn gheraecht van onder de Tyranny des Roomschen stoels te jullen vervallen.

11 Hy in zijn eygen Verloon / ende zijne suffraganten / Bistateurs / Vicarisfen / Cancellieren ofte andere Officieren dooz zijn bevel / hebben verschepdene geleerde / Godsalige ende Rechtsinnighe Predikers van Gods Woordt / doen silencieren / affetten / suspenderen / degraderen / excommuniceren / ofte andersins / sonder eenigh gherechtigh ofte wettelike oorzack / bedroeven ende bedruken; ende dooz verschepde andere Middelen heeft hy het predicken van Godts Woordt verhindert / ende veroorsacht dat veele van zijn Majesteits getrouwe Onderdanen het Koninckrijck hebben moeten verlaeten / ende d'ontwetenheyt ende profaniteypt onder 't volck vermeerdert ende ghelief-hooft / ten eynde hy des te gemakelicker tot zijn Godloos ende verraderlick ooghe-merck van de waere Religie alhier ingeselt / te veranderen ende te corrumperen / mocht geraecken.

12 Hy heeft verradelicken ghetracht divisie en oneenigheyt te brynghen tusschen

tusschen de Kerck van Engelandt ende anderē Ghereformeerde Kercken / tot dien eynde heeft hy de prybiledien ende vrygheden die hy zyn Majesteit ende zijne Koninklike Dooslaten aen de Fransche ende Duytsche Kercken in dit Koninkryck zyn vergunt geweest / onderzucht ende afgeschafft ; ende op verschepde andere wysen zyn boosheyt ende quade gheneghentheyt tot de boozs. Kercken betoont / op dat alsoo / dooz soodanighe oneenigheyt de Papisten des te meer avantagie mochten hebben om beyde t' overrompelen ende uyt te roepen.

13 Hy heeft booslicken ende Verradelicken beruert slaeght ende ghetracht oorlogh ende vbandtschap te verwecken tusschen zyn Majesteits twee Coninckrycken van Engelandt ende Schotlandt / ende tot dien eynde heeft ghesoekt in 't Coninckryck van Schotlandt verscheyde innovatien soo inde Kelligie als in de Regeeringhe in te voeren / alle / ofte de meeste part nae 't Pausdom ende Superstitie hellende / tot groot verdriet ende onvernoeghen van zyn Majesteits Onderlaten aldaer ; Ende overmits haer refus van soodanighe innovatien in te willighen / heeft hy verradelicken zyn Majesteit geraden deselve met kracht van wapenen te dwinghen / ende by sijn eyghen autoriteit ende macht heeft hy tegens de Wetten gemaeckt dat ettelicke van zyn Majesteits Onderlaten tot desen oorlogh ghecontribueert hebben / ende oock ghedwonghen de Clergie deses Koninckrycks daer toete contribuieren ; ende doen zyn Majesteit met veel wysheyt ende gerechticheyt een pacificatie gemaeckt had tusschen de Koninckrycken / heeft de boozs. Aertz-Bisschop dooz sijn raet ende trachten deselve pacificatie seer vermetentlick bestraft / als oneerlick booz sijn Majesteit / ende also zyn Majesteit opgehifft tegens sijne Onderlaten van Schotlandt / soo dat hy daer op / dooz advijs van den boozs. Aertz-Bisschop / gingh treden in een offensiven oorlogh tegens hun / tot groot gevaer van sijn Majesteits Persoon ende Onderlaten van beyde Coninckrycken.

14 Dat om sich te verhoeden van over dese ende andere sijne verradelicke wercken in questie getrocken te worden / heeft hy gepooght de gerechtigheden der Parlementen / ende de onde Wyse van Parlamentarische procederinghen om verre te stoeten / ende dooz valsche ende malicieuse laster-reden zyn Majesteit teghens de Parlementen op te hirsen.

Dooz welcke Woorden / Raet-slaghen ende Wercken hy verradelicken ende teghens sijn Eedt van getrouwicheyt / getracht heeft de herten van 's Conincks ghetrouwe Onderlaten van zyn Majesteit te verbzeemden / ende tusschen hun een oneenigheyt te bzingen / ende also sijn Majesteits Coninckrycken te rupneren ende in 't verderf te bzinghen : Waer over zy hem van Hoogh Vertraet teghens Onsen Souberain Overheer / den Koninck sijn Croon ende Wigniteit zyn beschuldighende.

DE voorz Gemeente verklaert noch verder , dat de gemelde William, Aertz-Bisschop van Cantelburye, geduerende de tydt in welcken de boven-verhaelde Vertraet-stucken ende offennien begaen zyn , geweest is een Bisschop ofte Aertz-Bisschop in dit Koninckryck Engelandt, een van des Conincks Commissarissen in Kerckelycke saken, ende van zyn Majesteits Eerbare secreete Raet, ende dat hy een Eedt genomen heeft het voorseyde Officie van Raers-Heeren ghetrouwelyck te sullen bedienen ; als

in son-

ingelyc
Geme
hier na
schop
op de
der bew
Parlem
ven Aer
premiss
loekin
gheyt
Ende
heyt va
reghens
alsooch
Articul
missen
by hun
voorlz.
worden
selve so
gebruy

M
dat ick
Volck
Dat
Want
ennog
niculier
II.
ken de
Leden
ren ;
gegeve
III
gecorr
maer v

insgelycken oock den Eedt van supremiteyt ende getrouwigheyt. Ende de voorisz. Gemeente by Proestarie, (sich voorbehoudende de vrygheyt van tot eenige tydt hier nae eenigh ander Accusatie ofte beschuldiginghe tegens den voorisz. Aertz-Bischof, te mogen inbrengen, als oock op de antwoorden die de voorisz. Aertz-Bischof, op de voorisz. Articulen, ofte eenigh derselve bybrengen sal, te pliceren, ende van verder bewijs op de præmissen ofte eenigh derselve te doen, wanneer sulcx de saecke nae Parlements gebruyck soude vereyfschen,) bidden ende versoeken, dat de voorschreven Aertz-bischof mach gestelt worden tot verantwoordinge van alle ende yder der præmissen; ende dat op yder stuck der selve, soodanige procedure, Examinatie, ondersoekinghe ende Gericht gehouden ende gebruyckt worde, als na Recht ende Gerechtigheyt beramelyck is.

Ende de voorisz. Gemeente by proestarien; hun selven voorbehoudende de vrygheyt van tot eeniger tydt hier naemaels, eenigh ander beschuldiginghe ofte beswaernisse teghens den voorisz. William Laud, Aertz-Bischof van Cantelbergh, in te brengen als oock van op de antwoorden, die de voorisz. Aertz-bischof sal maken op de voorisz. Articulen, ofte eenighe van dien, te repliceren: ende van bewijs te doen van de præmissen ofte eenigh van dien, ofte van eenigh ander beswaernisse ofte beschuldiginghe, by hun na Parlements wyse ingebracht; doen bidden ende versoeken, dat hy de voorisz. Willem Laud, Aertz-bischof van Cantelbergh, metterhaeft mach ghestelt worden om op alle ende yder deser præmissen te antwoorden, ten eynde op yeder der selve soodanigh procedure, examinatie, proeve ende Oordeel mach ghehouden ende gebruyckt worden, als nae luyt van recht ende gerechtigheyt sal beramen.

Sijn Verantwoordinge.

MYn Heeren, ick worde beschuldicht van U. E. dat ick soude hebben willen de Fundamentele Wetten om te stooren, en de Gouvernementen des Conincrijcx om dat ick geheyme raet des Conincks was; gantschelyck niet: maer dat ick wel geseyt hebbe dat men de Landts Wetten wel zoude veranderen, om het Volck door burgerlijke Wetten en Ordonnantien te Gouverneren, is waer.

Dat ick gezeyt hebbe dat de Koninck wel eenige Wetten konde instellen is waer: Want U. E. weet wel dat de Koningen naest God Regenten op der Aerden gestelt syn, en mogen (als de noot vereyfscht) Wetten die ghemaectt zyn, weder breken om particuliere oorfaecken.

II. Myn Heer U. E. is immers bekend wat absolute macht in Kerckelijke saecken de Opperbischoffen hebben gehad, in dit Koninckryck zynde van de hoogste Leden; Want t Opper-huys en kan de macht des Parlements gheensins verminderen; wat de incens van de Boecken belanght tot Kerckelijken staet voordeel wytgegeven, hebbe ick niet sonder reeden verdedicht om de Libelleurs te stutten.

III. Myn Heeren, U. L. beschuldicht my dat ick eenighe Rechteren hebbe gecorrumpeert onrechte Vonnissen te wyfen, ontkenne ick: oft door eenige tortum: maer wat het Schip-gelt aengae nde was, is een Konincklycke Impost geweest, ende hebbe

hebbe deselve de Gemeente niet op-gedronghen : want dat bestont onder de Policy ende Jurisdicctie des Konincks.

IV. Myn Heeren dat ick beschuldigh worde, als hadde ick geschenck genomen, dat moest my bewesen worden; want dat waer een vloeck op mynen hals gehaelt, en daerom weerdigh gefraft te worden.

V. Dat ick beschuldigh wort wegen het herstellen der Geestlijcker jurisdictien te nōmineren, als Classus te ordineren, Predikanten te stellen, sulcx ick g'eet dochte, en Prelaetschap te begeven, ordrein Kerckelicke Ordinantie dat stonde my toe, volgens myn Ampt en autoriteyt de Wetten en statuyten deses Konincrijcx, ende is alles geschiet by ghemeen advys der Bischoppen en Claffes.

VI. Myn Heeren dat ghy my te laste leght, dat ick eenige macht soude gebruyct hebben om yemant om haer leven te doen brenghen is niet bewysfelijk: want alles wat hier in geschiet is, als tegen D. Bastwick en M. Burton, M. Prim, is gheschiedt met gewoonlycke ordre van het Hooge Commissi-Hoff, 13 Juny 1637.

VII. Edele Heeren U. L. beschuldigh my als dat ick door verkeerde middelen hebbe soecken de ware Reformeerde Religie in dit Konincryck gestabileert, omme gestooten, kan my niet bewesen worden: want ick daer op sterven wil, noch gheen pauselycke superstitiën: maer 't is waer, dat ick wel Godvruchtige Ceremonien geordineert heb, dat heb ic gedaen om de gemene man tot meerder devotie te verwecken.

VIII. Myn Heeren U. L. beschuldigh my dat ick hebbe door onbehoorlycke middelen gerracht, en gesocht myn Autoriteyt te ghebruycken in 't verkiesen en nomineren der Predikanten, dat ontken ick: maer 't is waer dat ick verkiesinghe hebbe gehad, van alsulcke Predikers te avanceeren, diemy dachten bequaem te wesen, en geen Libelleurs of ongesonde; als mede tot Capelanen by haer geavanceert soodanige als my docht, volgens Ampt bequaem te wesen.

IX. Myn Heeren, en is geen poincten waerdigh te beantwoorden.

X. U. L. beschuldigh my dat ick met de Kercke van Roomen my hebbe soecke te versoenen, ende daer toe een Pater Iesu wijt geemploieert hebbe, is heel contrary: Want ick noyt hebbe gesocht als by de ware Reformeerde Religie te leven en te sterven. Voorders U. L. beschuldigh my dat ic met den Nuncius van de Paus eenig gesprek heb gehad, is waer: maer niet anders als discoursen, onse, en hare Religie betreffende.

XI. Myn Heeren dat ick beschuldigh wordt over het onderdrucken van eenighe Predikers, en van haer Ampten hebbe doen setten, is oorsaeck dat het alsulcke waren, die de Gemeenten onrustigh maeckten, en tegens ons de Pen in de handr hadden genomen, verscheyden Libelleuse Boecken uyt-laten gaen, teghen onsen staet ende ordre gepredickt, en daerom by open Sententie verwesen zyn.

XII. Myn Heeren U. L. beschuldigh my dat ick hebbe gesocht de weerdighe Duytsche Kercke te onderdrucken, als mede de Franche. Dit moest my bewesen worden.

XIII. Myn Heeren U. L. leght my te laste, dat ick haer met de Koninck hebbe geperstuadeert om den Oorlogh regens de Schotten te voeren, en alle behulp gedaen, om daer middelen toe te brenghen: Ick verklare dat ick noyt geen Oorlogh en hebbe soecken te stichten; en by myn regeringhe in kerckelicke en wereltlicke saken het Koninckrijk altydts in vrede is geweest, ende Vyandt geweest van bloestorring; dat

dat ick eenige kerckelicke ordre hebbe in Schotlandt willen invoeren, is naer myn intentione ten besten geschiedt, dat ik ook haer mach veroorsaect hebben de vrede des Tra-
ctaten te breken, is door my niet gekomen, is alleen geschiedt door middelen U. E.
best bekent.

XIV. Myn Heeren, ik bid U. E. my niet te beswaren met dese saken; want ic ver-
clare voor God en de werelt, en daer op wil ik steruen, dat ik niet hebbe gesocht als de
eere mynes Conincks, en 't gemeene beste, en niet dan eenighe onrechte proceduren
tegen gestaen, als op hoopen der obligatien, verachtunge van ander behoorycke
Rechters; ghelyck als of daer geen recht gheschieden koste by ander rechten, alsoo
wel als by het Parlement; maer dat ik soude haer Majest. hebben soecken op te hirsen,
waer een Crimina ende behinderinge van de welvaert deses Coninghrycx, ontkenne
van sulcx onschuldigh te wesen, dat ick beklaeght worde dat ick de herten des Co-
nincks ghetrouwe Onderdanen hebbe soecken te vervreenden van haren natuerly-
ken Heer, dat ontkenneick expresselick, maer alleen wensch dat het gemoet haerder
Majesteit met zyn getrouwe Onderfaten mach bevredight worden, en dat onnoofel
bloet storten mach een eynde hebben, dat Godt geue.

Verder Articulen van beschuldiginghe by de Gemeente in 't Parlement aengegeuen, teghens William Laud, Aertz-bisschop van Canter-bure, over hoogh Verracdt en andere hooge Crimina en miscomportementen, als volgt.

I.

Dat de boozs. Aertz-bisschop van Canterbury / om een Arbitrarij
gouvernement in dit Koninkryck in te voeren / ende de Parlemen-
ten te niet te maken / in 't derde ende vierde Jaer van de Regeerin-
ghe des tegenwoozdigghen Konincks / een Parlement doen-maels
beroepen / ende tot West-munster gheseten zynde / hy verradelicken
ende malitieuwsicken ghemaect heeft / dat het selvighe ghedissolueert zy ghes-
worden / tot groot verbijet van sijn Majesteits Onderfaten ende nae deel
van 't Gemeene beste : Ende nae de dissolutie desselvighe / heeft hy verschepte
Propositien onder sijn eppen handt aen George, doennaemlic Duc van Buckin-
gham, ghegeuen / waerinne hy veel valsche aspersien op het boozs. Parlement
was leggende / valschelicken affirmerende / dat het groote schandalen op sijn
Majesteit had gheworpen / ende met hem ghehandelt hadde als met een kindt
in sijn minderjaerigheyt / hun Duritanen noemende / ende de Papijsten booz-
omnasele ende vreedsame Onderdanen loobende.

2. Dat binnen de tydt van tien jaren leest-leden de boozs. Aertz-bisschop ver-
radelicken ghetracht heeft de fundamenteele Werten deses Koninkrycks ont-
te stooten ; ende tot dien eynde in ghelijcker maniere sijn best ghebaen heeft / de
macht des Koninklickchen Raets / de Canons der Kercke / ende des Konincks

B

Peroro

Prerogative boven de Wetten ende Statuyten des Coninckrijcks te verheffen ende tot bewijs van sulcks / ontrent ses jaren laest-leden / wesende doenmaels een van de Secrete Raedt des Koninghs / ende sittende aen den Raets-Casel / heeft hy aldaer gheseght / dat soo langh als hy daer sitten soude / sy wieten souden / dat een ordere aldaer bestoten van ghelijcker macht ende kracht soude zyn met een Wet ofte Acte van Parlemani. Ende op een ander tijdt heeft hy dese woorden ghebruyckt : Dat hy verhoopte / dat eer langh de Canones der Kercke ende des Conincks Prerogatif van alsoo groote kracht soude zyn / als een Acte van Parlement. Ende noch op een ander tijdt / dese ; dat wie de macht des Conincks niet en wilde toegeven / hy deselve tot stukken soude verbruyfelen.

3 Dat de voorsz. Aerts-bisschop / om de Canones der kercke ende de kerckelike macht te verheffen boven de Wetten des Landts / ende om de cours der Justitie te verbrayen ende te verhinderen / tot verschepde malen binnen de ghemelde tijdt / dooz sijn vzieten ende andere onbehoorzliche middelen ende sollicitation aen Richters ghedaen / gheopposeert ende ghestuyt herft sijn Majestepts Octrop van Vrieten van Prohibitie / daer deselve hadden behooren gheoctropeert te worden tot inhibitie van de Procedure in den Geesfelicken Hove / waer dooz de Justitie ofte gherechtigheyt upt gestelt ende verhindert / ende de Richters van haren schuldighen plicht te verlichten / ovggehouden zyn gheworden.

4 Dat ten epnde ende ooghemerck voorsz. hebben / ontrent seven jaren laest verstreken / een vonnis in sijn Majestepts Hof / des Conincks Banck genaemt / gegeven zynde tegens eenen Burley / een Prochiaen / wesende een persoon van een quaet leven ende onneganck / in secker informacie om het statuyt van 2 Hen. 8 ober moetwillighe Non-residentie / heeft de voorsz. Aertz-bisschop / dooz sollicitation ende andere onbehoorzliche middelen aen de Richters van dien Hove aengelvent / gemaecht dat d' Executie vande voorsz. Donnisse gestuyt zy geworden : Ende daer ober aengesproocken zynde ende onderricht van 't quaet leven ende conversatie van de voorsz. Prochiaen / seyde hy / dat hy aen de Richters vooz hem ghesproken hadde / ende dat hy noyt ghedooghen soude dat eenigh Donniss teghens een Kerckelick persoon by 't Nihil dicir, soude passeren.

5 Dat de voorsz. Aertz-bisschop / ontrent de 8 jaren laest-geleden / doenmaels oock wesende van den Secreten Raet des Konincks / ten epnde ende ooghemerck voorsz te weghe gebracht heeft / dat Sir Iohn Corbet van Stoake in 't Graeffchap / van Salop Baronnet / doen ter tijdt Lant-Richter van 't voorsz. Graeffchap / in de ghebanckenisse / de sliet ghenaeamt / zy gheboert ghe worden / alwaer hy vooz de tijdt van een half jaer ende meer ghecontinueert heeft / ende dat om gheen ander doozsaek / dan om dat hy gheropen hadt om de Petitie van Recht / ende deselve vooz de Kerck-banck van 't voorsz. Graeffschap / ende dat om billicke ende noodighe doozaken hadt laten voozlesen. Ende ghedurende de tijdt van sijn voorsz. ghevanghenisse / heeft de voorsz. Aertz-bisschop / sonder eenigh schijn van Recht dooz een gheschryft onder sijn Aertz-bisschopplike zegel / een parcell Lants tot de kerck van Alderley in 't voorsz. Graeffschap gehoorigh / waer van de voorsz. Sir Jan Corbet alsdoen Patroon was / wech ghegeven aen Robert Wiconte Kilmarry, buyten het consent van

de

de boe
welck
groot
proce
voorz
van W
senten
rinck
wel en
gheen
ende a
Raets
tie end
6
Ghelt
in koop
Gobts
bisschop
heeft g
voorz
Erchen
seer gh
waer d
religie
7
verwa
tighen
heeft g
gemer
ontfan
Sancta
Morio
gratia
van p
stert en
berle co
doch o
Erfoz
8
minste
den / al
werden
ligie in
9

de boorz. Sir John / ofte die doen-maels ober de boorz. Kerck gestelt was
 welke boorz. Viconte Kilmarey, op 't boorz. parceel lands een Capelle (tot
 groot nadeel van den boorz. Sir Jan Corbet) bouwen gingh / 't welck groote
 processen ende oneenigheden onder hun veroorfaecht heeft. Ende alhoewel de
 boorz. Sir Iean Corbet tegens den Ridder Sir James Stonehoufe, in een actie
 van Wafte, in zijn Majestepts Hof van ghemene Plekten tot Westmunster/
 sententie had bekomen / welck daer nae in een Schrift van Error aen 's Ko-
 nincis Banck gheaffirmeert wierde / ende Executie daer op belast: Even-
 wel en kond doch de boorz. Sir Iohn, vermits den boorz. Wertz-bisschop/
 gheen effect daer van ghenieten / maer wierde by den boorz. Wertz-bisschop/
 ende andere van den Raet / in ghebanckenisse geleght / tot dat hy sich des boorz.
 Raets order onderwoopen had / maer dooz hy de benefitie van de boorz. senten-
 tie ende executie quijt raecte.

6 Dat alsoo dooz desen verschepde giften ende dispositien van verschepde
 Ghelt-sonnen / by verschepde Charitable ende goethertighe personen tot het
 in koopen van verschepde inpproziatien / tot onderhout van het prediken van
 Godts Woordt in verschepde kercken / zijn besleet geweest; hy boorz. Wertz-
 bisschop / omtrent 8 jaren leest verstreken / moetwilligghlick ende malicienflicken
 heeft ghemaecht / dat de boorzschzebene giften / ende dispositien ten epnde als
 boorzschzeven gedaen / gewendt zijn geworden tot het Hof van zijn Majestepts
 Erchequer / teghen de Wetten / als saken soo voor de kercke als voor 't Landt
 seer ghebaerlick / ende dat onder den schijn van Appropziatien in te koopen/
 waer dooz dat goethertighe werck tot groot oneer van Godt ende schandael der
 Religie onderdrucht ende betreden is gheworden.

7 Dat de boorz. Wertz-bisschop op verschepde tijden sedert thien jaren
 herwaerts / tot Westmunster ende op andere plaetsen binnen dit Coninckryck/
 teghen de bekende Wetten des Landts / het Daubom ende de superstitie
 heeft ghesocht in 't Koninckryck in te voeren: ende dat tot dien epnde ende oo-
 gemerck hy al wetens en willens verschepde Daepsche Priesters en Jesuiten
 ontfanghen / geherberghet ende gelijstocht heeft: namelijk eenen ghenaemt
 Sancta Clara, alias Dampont, een dangereux persoon / ende Franciscaner
 Monick / dewelcke een Daeps ende sedetius Boeck / ghenaemt Deus, Natura,
 gratia, heeft gheschreven / waer in de neghenen dertighste / ende dooz een Acte
 van Parlement ghevestighe Articul van de kerck van Engelandt seer gela-
 sstert ende geschandallseert wordt: Dat de boorz. Wertz-bisschop met hen di-
 vers confrentien heeft ghehouden / terwyle hy dit boeck schreef: ende dat hy
 dook onderhout dooz eenen Monsieur Sr. Gilles / een Daepsche Priester tot
 Erford / heeft verschafft / wel wetende dat hy soodanig een Daepsche Priester was.

8 Dat de boorz. Wertz-bisschop omtrent vier jaren leest-leden tot West-
 munster heeft gheseght: Dat de kerck soo harden slach moeste ghegeven wer-
 den / als noch opt en is ghegeven / eer het tot conformiteyt sal konnen gebracht
 werden; verklarende daer by zijn intentie te wesen / de ware protestants Re-
 ligie in de kerck van Engelandt ingheselt / te veranderen / ende om te stooten.

9 Dat in ende omtrent de Maent van May 1641 / stracks nae de dissolu-
 tie

tie van 't laetste Parlement / de vooz, Aertz-Bisschop / ten eynde ende nogh-
merck vooz, een Synode of Kerckelike Conuocatie vooz de particuliere
Prouincien van Canterburp ende York heeft doen houden; waer in / door zijn
toedoen / verscheide Canonen ende Kerckelijcke Constitutien zijn beraemt ghe-
wozden / die de Wetten deses Coninckrijcks / de Gerechtigheden ende Privile-
gien des Parlements ende de bypighet ende eygendom der Onderdanen con-
trary waren / streckende tot seditie ende van quade consequentie: Ende onder
andere dingen / brocht de vooz, Aertz-bisschop te weghe dat aldaer een seer
dangheruse ende onwetelicken Eedt gemaecht ende inghestelt wierde / van ins
houdt als volght in dese wozden:

DAt ick A. B. sweere, dat ick de Leere ende Discipline ofte Regeringe van de
Kerck van Engelandt, als inhoudende alles wat ter saligheyt noodigh is, voor
goet houde; ende dat ick, noch door my-selven, noch door andere, directelick en sal
soecken eenigh Paepsche Leer, contrary het gene alsoo inghestelt is, in te voeren:
Noch oyt my consent te geven, tot veranderinge van 't gouvernement deser Kercke
door Aertz-bischoppen, Bischoppen, Decanen ende Archi-dianconen &c. ghelyck
het nu is staende ende met recht te staen behoort: Noch het-selve oyt de usurpatie
ende superstitien des Roomschen Stoels onderwerpen. Ende dit alles erkenne en-
de sweere ick eenvuldelick ende oprechtelick, na den eenvuldigen ende gemeene sin
ende verstandt derselve woorden, sonder eenigh Equiuocatie ofte mentale uyt-vlucht
ofte secrete reservatie, hoedanigh die oock soude mogen wesen. Ende dit doe ick
van herten, gewilligh ende oprechtelick op de trouw eens Christen-mensch: soo
helpe my Godt in Iesu Christo.

Welck Eedt de vooz, Aertz-bisschop oock selfs ghenomen heeft ende heeft
doen nemen aen verscheide andere Kerckelike Dienaers / op vone van suspen-
sie ende priuatie van haer lebens-onderhout / ende andere swaere straffen. En-
de om dat Godt en / de Bisschop van Gloucester / weggerigh was de vooz,
Canonen t'ondertepckenen ende den Eedt te nemen / heeft hy hem gheban-
gen doen setten: Ende daer nae / doen de vooz, Bisschop sich gesubmitteert
had den vooz, Eedt te nemen / wierde hy weer op vyne voeten gheset.

10 Dat een weynigh vooz het beroepen des laetsten Parlements anno
1640 / alsoo doen inden Raet / door aduocaten van den vooz, Aertz-Bisschop een
Stemme ghepasseert / ende een resolutie ghenomen was / om den Coninck door
extraordinaer middelen te assisteren / by 'oo verre het Parlement niet toestaen
wilde / ende wygheren soude den Coninck by te staen; by de vooz, Aertz-
bisschop zijn Majesteyt Godlooslichen ende malicieuslichen heeft ghera-
den het vooz, Parlement te dissolueren: Ende stracks daer op aen zijn
Majest. gefoght / dat hy nu van allen regel van Gouvernement geabsolueert
was / ende wy gelaten om extraordinaer middelen tot zijn behulp te nemen.

Dooz alle welcke saecken de vooz, Gemeente in 't Parlement vergadert /
soo in haer naem / als in de naem van de Gemeente van Gantsch Engelandt /
is den vooz, Aertz-Bisschop van Canterburp beschuldighende van hoogh
verraet

herraect ende andere Crimina ende miscomportementen / streckende tot subber-
sie van Onse Religie / Wetten ende Vypigheden / ende tot uysterse ruyne van
dese Hierck ende Staet.

Ende de voozsz. Gemeente (by Protestatie sich vooz behoudende de vypig-
heyt van tot eenigher tijdt hier nae eenigh vordex ofte ander Accusatie ofte bes-
schuldi'ginghe teghen den voozsz. Will : Laud, Aertz-bisschop van Canterburp
te moeghen in byzenghen / ende oock op de antwoorzen die de voozsz. Aertz-bis-
schop op de voozsz. Articulen ofte eenigh derselue by byzenghen sal / te repliceren /
ofte van eenigh bewijs / op de pzemissen ofte eenigh ander beschuldigingh ofte
accusatien / die by hun / nae verepsh der saecke / volgens de cours des Parle-
ments by gebzacht sullen worden / aen te geven) bidden ende versoecken dat de
ghemelde William Laud / Aertz-bisschop van Canterburp / gheroepen mach
worden om op de voozsz. Crimina ende miscomportementen te antwoorzen/
ende soodanigh verbiende straf' ontfangen / als by verschuldicht sal hebben:
ende dat op yeder stuch tegens hem verder procedure gehouden ende ghezupcht
mach worden/ als nae recht ende gherechtigheyt betamelicken is.

Den Aerts-Bisschops van Cantelberghs

LYCK-SERMOON,

Gepreeckt door hem selven op't

Schavot zijnde.

Vyt den 12 Capittel Hebr. vers. 12.

Laet ons lopen de loop-banc, die ons voor-gestelt is : siende
op den Oversten Leydman ende voleynder des geloofs Jesum, de welc-
ke voor de vreught die hem voorghefelt was ; het Kruyce heeft verdra-
ghen, ende schande veracht, ende is gheferen aen de rechter-handt des
Throons Gods.

Lieve Luyden,

Het sal u ghelieven mijn oude Memooy te pardonneren ende in soo dyes-
vigen gelegentheyt / als ich hier ter plaets ghelcomen ben / my toete ghe-
ven dat ich myne pampieren ghezupcke : want ich my selven anders niet ver-
trouwen en derf.

Bzj

Lieve

Lieve Luyden,

Dit is een seer ontroostelijke plaets om in te Predicken ende nochtans sal ick 't aenbangingen op den Text in 't 20 cap. tot den Hebreen vers. 1. 2.

Laet ons loopen de Loop-bane, die ons voor-gestelt is: siende op den Oversten Leyts-man ende voleynder des geloofs Iesum, dewelcke voor de vreught die hem voor ghestelt was, het Kruys heeft verdragen, ende schande veracht, ende is geferen aen de Rechter-handt des Throons Godts.

Ick hebbe langh in mijn Loop-bane ghelweest / ende hoe ick op Iesum den Oversten Leyts-man ende voleynder mijns gheloofs hebbe ghesien / is hem alder-best bekent: nu ben ick gekomen op het eyndt van mijn Loop-bane: ende hier binde ick 't kruys een schandelicke doot: doch de schande moet versmaet worden / of daer en is geen doot komste tot de Rechter-handt Godts. Iesus heeft de schande veracht vooz my/ende God verhoede dat ick vooz hem de schande niet en soude vermaden. Ick gae eens loops / als ghy siet / nae de Hoode Meer ende mine voeten staen al op de kant van dien; een teecken / als ick hooge dat my Godt in 't beloofde Landt wil brengen; want dat is de wech waer dooz hy van oudts zijn volck gelept heeft; doch eer zy tot de Meer quamten / seiden hy in vooz hun een Paesch-feeft / twelck een Lam was / dat ghegheten most worden met seer bittere krupden / ghelijck in 't 12 van Exodus te lesen is.

Ick sal my ghehoorzaem stellen ende sien de bittere krupden te verdoutwen soo wel als 't Lam / ende ick sal ghedencken dat het dese Heeren Doortocht is; Ick en wil op de krupden niet dencken / noch op de handen diese by een versamelt hebben / maer alleen sien / op die het eene ingestelt heeft en het andere bestuert: Want menschen en konnen niets meer macht over my hebben / dan hun van boven gegeven wordt. Ick en hebbe geen liefde tot dese Doortocht dooz den Hoode Zee / want ick de swachheyt en de broosheyt van vleesk en bloet in my hebbe ende ick hebbe ghebeden ghelijck mijn Saligmaker my geleert heeft en met sijn exempel voorgegaen is / Ut transiret calix ista, dat dese beecker van Hoeden Wijn van my genomen mocht werden: maer nademael het soo niet zijn en mach dat mijn wille gheschiede / soo gheschiede dan sijne wille: en ick sal willigh en gheern desen Dinch-beker soodiep updrincken als 't hem ghelieven sal / en intreden in dese Zee / ja en oock daer doorgaen op sulcke wyse als hem sal gelieven my te leyden.

God'edenwel (Lieve Luyden) het is waerdigh na te dencken / dat doen de Dienaren Godts / de oude Israeliten / in dese Byssere Zee waren en Aaron het hun / dat de Egypenaren die hun vervolghden en ghelijck als in de Zee indzeben / in de selfde Wateren verdroncken / daer sy desen in bervolghden. Ick weet dat die Godt / dien ick diene, machtigh is my te verlossen apt desen

Bloet

Bloet-meer gelijck hy de 3 Jongelingen upt den Brandenden Oven verlost heeft. Dan. 3.

End' ick dancke ootmoedelick mijnen Salighmaker dat mijn resolutie nu is / ghelijck het hare doenmaels : Haer resolutie was / Sy en wilde het beest welcken den Koningh oppgericht hadt / niet aenbidden : noch ick de inbeeldin-ghen welcken het Volck oppgericht heeft : soek en wil ick den Tempel en de Waerheyt Godts niet verlaten / om het bleeen van Jerobohams Kalberent in Dan en Berhel na te volgen.

Ick bidde Godt al dit volck te willen zegenen / ende haer ooghen te openen / dat zy den rechten wech moghen sien : want soo 't gheschiet dat den eene blinde den anderen leyde / soo sullen zy onghetwijfelt beyde inden gracht vallen : Wat my-selven aengaet / ick ben (dat beken ick in aller ootmoedigheyt) op meeniger wijse een seer groote sondaer / in gedachten / woorden ende wercken / ende daerom en kan ick niet twijfelen of Godt heeft oock voorzaet van ghenade dooz my arme boetbaerdighe / soo wel als vooz andere sondaren : Ick hebbe / in dese droevighe ghelegentheyt / alle hoecken ende winckels van mijn herte doozsocht / ende en hebbe geen van mijne sonden / die daer zyn / gebonden eenigfins nu by eenige bekende Wetten van dit Koninckrijck de doode verbiende ; ende ebenwel en verstaec ick hier mede niet eenighen van mijne Rechteren pets te last te leggen (ick bidde ootmoedelick my wel te verstaen) ick en belaste in 't minsten mijne Rechteren niet : want zy nae 't bewijs van gheloofbare ghetuyghen maeten procedeeren ; ende in dier wijse kan ick ende eenigh ander onschuldigh in de werelt rechtveerdigh verwesen worden : Ende ick dancke Godt / alhoewel de last vande Sententie my seer hart is dyckende / dat ick ebenwel alsoo gherustigh van binnen ben (daer danck ick Christum vooz) als ick opt in mijn leven geweest ben : End' alhoewel ick niet alleen de eerste Aertz-bisschop / maer oock de eerste persoon ben / die op dese wijse ghestorven zy / ebenwel soo zynder / noch eenige van mijne voorzaten die desen wech ghewandelt hebben / alhoewel niet op dese wijse : want Elfegus wierde wech geruckt / ende verlooz zyn hooft onder de Deenen / ende Symon Sudbury in de fury van Wat Tyler ende zynen Consoorten. Ende langh daer te vooren S. Ian Baptist , wiens hooft dooz een wereltliche Deerne afghedanft wierde : end' Sanct Cyprianus Aertz-bisschop van Carthago / most zyn hooft buygen onder de scherpte eens verbolgende Smeerts.

Dit zyn groote en goede exempelen / en dese leeren my geduldigheyt : want ick hoope mijn saecke sal in den Hemel een ander acustien hebben dan het hier op aerde en heeft : en 't zynghet my eenigh troost by / niet alleen dat ick den wech van dese groote mannen in haer besondere generatien ben gaende / maer oock dat de belastinghe (indien ick het sonder pectialiteyt mach seggen) diemy opgeleght werdt / enigh gelijckheyt schijnt te hebben met het gene S. Paulo te last gheleght wierde Actoz. 15. want hy beschuldighet wierde weghens de Wet en den Tempel ; dat is de Wet en de Religie : en met dat van S. Stephanus in 't 6 Actozum / daer hy beschuldighet wierde / als of hy de Wetten / die ons Moses ghegeven hadde / welke zyn Wet en Religie hadde

ver-

verbzoeken: Maer ghy sult segghen: berghehlycht ghy u selven dan by de op-
 rechticheyt van S. Paulus ende S. Stephanus? Neen / dat behoede Godt/
 verre zy het van my: Alleen chep ich hier een troofft uyt tot my selven / dat
 dese groote Hepligen ende Dienaren Godts albus bejegenet zyn gheweest in
 haren tijdt. Ende 't is seer gedencckweerdigh / dat S. Paulus / die een ende
 een van de grootste was / van die / die S. Stephanus hadden helpen beschul-
 dighen / selfs daer nae onder de selve beschuldiginghe verbodt; ende ebenwel
 beyde wesende groote Hepligen ende Dienaren Gods; Jae / maer een
 groot gerucht isser mischien / dat ich het Pausdom meende in te voeren / waer
 op ich stracks byeder antwoorzen sal; ondertusschen weet ghy wel / wat de
 Phartzeen tegens Chyzzum selfs sepden in 't 11 cap. des Euang. Johan.
 Indien top hem alsoo laten / zy sullen alle in hem gelooven / Ervenient Roma-
 ni / ende de Romeynen sullen komen ende wech nemen beyde onse plaets ende
 volck. Hier was een ongesondeert geroep tegens Chyzzum / dat de Romeyn-
 nen komen souden / ende siet hoe rechtvaardigh is dat oorzakeel Gods; zy
 Crupstgen Chyzzum / uyt vzeese dat de Romeynen komen souden / ende dit
 Crupcigen was dat de Romeynen over haren hals heeft ghebracht / alsoo
 hun Godt straffe met 't geen zy meest vzesen: End' ich bidde Godt / dat dit
 gheroep van Venient Romani: daer ich niet en weet dat ich by myn weten
 rechwaerdigh oorzakeel toe gegeven hebbe) niet helpe om 't selbeinte voeren;
 want noyt / sedert de Reformatie / en heeft de Paus sulcken Oogst in Eng-
 landt bekommen / als hy nu wel heeft ter oorzake van secten ende tweedzach-
 ten die onder ons zyn; ondertusschen dooz eer ende oneere / dooz goede ghe-
 ruchten ende guade geruchten / als een bedrigger / en doch waerachtigh ben ich
 nu uyt dese werelt passerende.

Enige particulariteyten zyn der oock / daer niet ondienstigh sal wesen van
 te speken: Ende booz eerst / dit sal ich my vercloecken te verklaren van wes-
 genden Koninck / Onsen Genadighsten Over-heer / Hy heeft seer van ette-
 like geblameert geweest / als of hy getracht hadt het Pausdom in te voeren:
 Maer op myn Conscientie (daer ich nu Godt reekenschap van gae geben)
 weet Ick, dat Hy van dese beschuldiginghe alsoo vyz is / als ich meen dat ee-
 nigh lebendig mensch mach zyn; ende ich houde hem te wesen alsoo ghe-
 soonden Protestant / nae de Religie by de Wetten gestabilicert als eenigh per-
 soon in dit Koninckryck / ende dat Hy zyn leven alsoo verre ende alsoo vyz daer
 booz wagen soude als yemandt anders: Ende ich meen / ich kenne of hoorde
 te kenne beyde zyn Affectie tot de Religie ende zyne Zonden daer dese Af-
 fectie op gefondeert is / alsoo volkomenlyck als eenigh mensch in Engelandt.

De tweede particulariteyt is betreffende dese groote ende Wolck-rycke
 Stadt / welken God segene: Hier is onlancks opgelomeneen maniere van
 Volck by een te vergaderen ende dan met ghelycker handt nae 't Hooge ende
 Eerbare Hof des Koninckrycks / 't Parlement te gaen ende aldaer te roepen
 om Justitie / als of die groote ende wyse Raet (daer de saken booz verhandelt
 worden die booz de Gemeente onbekent zyn) gheen Justitie conde of wilde
 doen/dan op haer geroep ende bestellinge; een maniere / welcke meenighen on-
 noose-

noot
 hare
 verch
 God
 meen
 nus,
 ma
 doot
 dat
 als
 bulle
 ken
 neer
 dar
 verg
 in 't
 sood
 (t een
 den
 wan
 mijn
 bidde
 D
 geflo
 maer
 der n
 llyck
 ghen
 sterck
 heyt
 of in
 bpha
 welc
 niet e
 te pen
 D
 maer
 selfs
 Ick
 llyck
 fessie
 hier
 met
 daer

nooselen mensch in groot ghebaer kan brenghen ende veel onnoosel blaets op
 haren epgghen hals halen / ende misschien oock ober dese Stadt / 't welck Godt
 verhoede : Ende dit is onlancks tegens my selven gepractiseert gheweest/
 Godt bergebe de Stichters daer van / dat bid ick van herten ; want veel wel-
 meenende luyden zyn daer in gebangen gheweest : In de sake van S. Stepha-
 nus, wanneer zyn anders helpen wilde / wierde 't volck tegens hem opghe-
 maecht Acto. 6. Ende Herodus ginck oock op de selfde wijze te werck ; want
 doen hy S. Jacobum gedoot had / en wilde hy 't met S. Petrus niet wagen / tot
 dat hy sagh hoe het volck het nemen soude ende of het hem aengenaem ware/
 als Acto. in 't 12. Maer wacht u / dat ghy uwe handen niet met bloet en
 bullet gelijk in 't 1. Esaya : Want daer een tijdt is / hem best bekend / in wel-
 ken onder andere sonden Godt oock het bloet sal ondersoeken : Ende wan-
 neer de ondersoekinghe op handen is / de Psalmist seght ons in den 9 Psalm,
 dat Godt gedenckt, ende dat niet alleen / maer dat Godt gedenckt ende niet en
 vergeet (gelijk de Propheet seght) het geklagh der armen : Ende hy seght u
 in 't 9. vers wat armen dat het zyn : Te weten die armen welckers bloet op
 soodanighe wijze vergooten is. Wacht u hier dooz ; het is een schrickelijcke sake
 (t eenigger tijden) in de handen van den levendighen Godt te vallen, in 't 12 tot
 den Heb. Maer wel is het een schrickelijcke sake / ende insonderhept als dan/
 wanneer hy zyn ondersoekinghe van bloede maecht / ende des halven om met
 mijne Gebeden dese Propheet van de Stadt af te weeren / laet my dese Stadt
 bidden te willen indachtigh ; in de Propheete die daer staet Ier. 26. 15.

De derde particularitept in dese Arme Kerck van Engelandt / welcken
 geflozeert heeft en een toevlucht gheweest is van andere Naburighe Kercken/
 maer och lary / is nu selfs in een storm of onweer / en Godt weet / of en hoe zy-
 der noch upt sal raken ; en dat noch erger is dan een storm van buyten / zy is ge-
 lyk een Epcken-boom tot stucken ghekloost met beptels upt haer epggen hout
 ghemaecht ; en daer sich in peder kloofde Godtlooshept en de irreligiens ept
 sterck indzingen / nademael / ghelijck Prosper seght / de luyden die Godtloos-
 hept of profanitept inboeren / sich bedecken met de naem van een imaginairp
 of inghebeelde Religie : want wy hebben in eenigen sin de substantie van dien
 bpkans verlooren en bestaen veel / ja maer al te veel in opinie : en die Kercke/
 welcken alle de pRACTYCKEN der Jesuiten in dese Quartieren der Christenhept
 niet en hebben konnen ruineren / is nu dooz hare epgghene pRACTYCKEN in groot
 te periculen verballen.

De leste particularitept (want ick niet willigh en ben verdzietigh te wesen/
 maer wil my haesten upt dese ellendighe Werelt te bercrecken) dat ben Ick
 selfs en ick bidde u / soo veele als uwer bunnen het gehooz zyt / luyfert na my :
 Ick ben g'boozen en gedoopt in de sehoot van de Kerck van Engelandt / ge-
 lykhe nu teghenwoozigh noch dooz de Wetten ghestabilieert is ; in die pro-
 fessie heb ick altoos gheleest / en in die professie van de Protestante Religie al-
 hier gestabilieert / home ick alhier om te sterben ; 't en is nu geen tijdt om
 met Godt te vepusen / en minst van alle in saecken de Religie betreffende / en
 daerom versoeck ick dat het in ghedachtenisse genomen worde. Ick hebbe
 altoos

C

altoos gheleest in de Protestante Religie in Engeland gestabilieert / en in des-
 selve kome ick nu te sterben. Wat tegenspraecck en laster-reden ick hebbe lij-
 den moeten / om dat ick ghetracht hebbe naer een ghehijckformigheyt in den
 mynwendighen Godts-dienst / volgens de Leere en Disciplin van dese Kere-
 ke / dat wete alle man wel / en ick / ick heb het oberbloedigh geboelt. Pu ten
 lessen ben ick beschuldigh in 't Parlement van Hoogh verraet / een crimen
 daer mijn ziel altoos een schizick vooz ghehadt heeft ; dit Verraet is my opge-
 leght als bestaende in twee deelen : een trachten bande Wetten des Coninck-
 rijcks om te stooten / ende oock een trachten bande waere Protestante Religie/
 gelijckse by de Wetten is gestabilieert / omberre te werpen. Nebens de Ant-
 woorden die ick op yder beschuldiginghe in 't particulier hebbe ghegeven / heb
 ick vooz beyde Pypsen geprotesteert : daer wierde geseght dat der ghevangene
 Protestante vooz den Recht-banck niet aen te nemenen is de ipso. Ick en
 kan geen ghetuychenis van mijn herte ende de intentie van dien / en
 daerom moet ick komen tot mijn Protestatie / niet vooz den Recht-banck/
 maer tot mijn Protestatie in dese ure des acnstaende doots / in welken (ghe-
 lijck te vooze geseght hebbe) ick hoope dat alle man soo veel Christelijcke Lief-
 de sal hebben / als niet te dencken dat ick soude willen sterben ende mijn Re-
 ligie versaecken ; en daerom protestere ick alhier / met deselve cautie die ick bo-
 ven hebbe ghemelt / sonder eenigh prejudicie altoos tot mijne Rechteren / de
 welcke secundum allegata & probata , (d. i. nae het blijck ende bewijs) moeten
 procederen / ende alsoo te verstaenis / dat ick nu sterbe in de tegenwoordigheyt
 van den Almogenden Godt en alle zijne heylige en gelucksalige Engelen / en
 neme het op mijn doot / dat ick noyt ghetracht en hebbe de Wetten des Koningh-
 rijcks om te stooten / noch eenigh veranderingh van de Protestante Religie in
 Daepsehe superstitie te wege brengen. Ende Ick bidde u alle dese mijne pro-
 testatie in gedachtenisse te houden tot mijn ontschuldiginghe in dese ende alle an-
 dere soorten van Verraderpen.

Oock ben ick beschuldigh gheweest als een byandt van 't Parlement:
 Heen / Godt behoedemy / ick verstondt ende kende al te wel het profijt dat
 ons daer van kompt / om een byandt daer vante wesen. Maer dat dede ick/
 ick had een mishagen ober eenige miscompozementen (gelijck ick die achtede/
 van eenige wepnige / een ofste twee Parlementen ; ende ick verstondt ootmoe-
 delich daer redenen toe te hebben : want corruptio optimi est pessima : daer
 en is geen corrupitie ter werelt soo schadelich / dan dat bande beste dinghen :
 want hoe beter een saecke in hem selven zy / hoe het erger wordt wanneer het
 verberft : Ende dit wesende het hoogste ende opperste Hof / daer geen ander in
 dit Koninckrijk eenig juridictie ober hebben mach / wanneer eenighs enig
 miscompozement / twelck Godt verhoede / haer overkomen mocht / soo sou-
 den de Onderdanen van dit Koninckrijk sonder eenighe remedie reddeloos
 gelaten zyn ; ende daerom Godt behoede ende zegene hun / ende besuyze hun
 datter geen misverstandt onder hun en kome. Wijders en wil my niet upt-
 bryden / ick hebbe gedaen / ick vergebe al de werelt / alle ende een pder van
 dese bittere byanden / ofte andere wie sy souden moghen zyn / die my in desen
 eenigh-

eenighsins verbolgt hebben / ende ick begeere ootmoedelick eerst vergiffenisse van Godt / ende daer nae oock van pder mensch / het zy ick hem geoffeneert hebbe / of niet : indien hy maer en denckt dat ick het gedaen hebbe. Heere / vergeeft ghy my / ick bidd' u om vergiffenisse / ende so bidd' ick u wilt alle met my vereenighen in 't gebedt.

Des Bisschops van Cantelbergs eerste Gebedt op 't Schavot.

O Eeuwige God ende barmhertighste Vader, siet neder op my in genade: inde rijckheyt ende volheyt aller dijne barmhertigheden, siet my aen: doch niet, tot dat ghy mijne sonden aen het Cruys Christi genagelt sult hebben; siet my aen, doch niet, tot dat ghy my gewasfchen sult hebben in 't bloedt Christi, tot dat ick my inde wonden Christi verborgen sal hebben, op dat alsoo de straffen, die mijne sonden verdient hebben, over ende voorby my mogen gaen: Ende nademael herdy gelieft heeft my op het uyterste te versoecken soo bid ick dy ootmoedelick, geeft my nu in dese groote noor, vollengedult, gelijkmatige troost, een hert bereyt voor mijne sonden ende des Konincks welvaert ende deser Kercke behoudenisse, te sterven: ende mijn yver tot dese (verre fy het van alle vermerenheyt) is al de sonde (menschelicke swackheyt ende waerdaer by is toe vallende, uytgenomen) daer ick als noch van weet in dit particulier stuck, daer ick nu om kome lijden, spreke van 't Verraer: andersins sijn mijne sonden veel ende groot, Heere vergeeftse my alle ende insonderheyt die, die dit tegenwoordigh oordeel over my hebben gehaelt: ende wanneer ghy my sterckte sult verleent hebben te dragen, als dan doet met my wat in uwe ooghen best sal zijn; ende draegt my door de doot, op dat ick het aen mach sien in wat gestalte het sich vertoone, ende dat eens in dit elendig Coninckrijck het bloet storten een eynt mach nemen. Oock versoecke ick dat ick bidden mach voor 'r volck alsoo wel als voor myselfen. O Heere ick bidde dy geef genade tot boete aen alle luyden die daer dorste na bloet: ende die geen boete en willen doen, verstroyt hare raetslagen, voor soo veel deselve strijdig sijn tegens de glorie van dijn groote Naem, de waerheyt ende suyverheyt der Religie, de bevestinge des Konincks ende sijner posteriteyt naer hem, in hare rechtvaerdige getechtigheden ende Privilegien, de eere ende conservatie des Parlements in haer oude ende gerechtige macht, de behoedenisse van dese arme Kercke in haer waerheyt, vrede ende patrimonie, ende de herstellinge van dit verstroyt ende verbystert volck onder hare oude Werten ende ingeboorne vryheden; ende wanneer ghy al die in loutere genade aen hun sult gedaen hebben, soo vult dan hare herten met danckbaerheyt ende met aendachtiger schuldige gehoorsaemheyt tot dy ende dyne geboden, alle de dagen hares levens: Amen, Heere Iesu, ick bid dy ontfangt mijn ziel in genade. Onse Vader die ghy zijt inden Hemel, geheyliget sy dynen Name, dyn Rijcke toecome, dynen wille geschiede opter aerden als inden Hemel. Geeft ons heden ons daeglicks brood; ende vergeeft ons onse schulden, gelijk wy oock vergeven onse schuldenaren. Ende een leyt ons niet in versoeking, maer verloft ons vanden quaden: want u is dat Rijcke, de kracht ende de heerlijckheyt inder eeuwigheyt, Amen.

Doen hy sijn gebedt geendicht had / gaf hy sijn schrift aen Doctor Sterne, seggende / Doctoor ick geve u dit / op dat ghy 't toonen mooght aen uwe

Mæde-Capellanen / dat sy sien moghen/hoe ick upt de werelt gescheyden ben/
ende de seggen **Godts** ende sijn genade sy met hun

Daer na sich onwendende nae **Master Hinde** sprack hy / **Vriendt** / ick bidde u hoort my/**Ick** en kan niet seggen dat ick yder woort gesproken hebbe gheschick het op 't pampier staet ; doch ick hebbe het soo na gevolght / tot behulp van mijn memoere / als ick konde ; ick bidde u laet niet toe dat my eenigh onrecht geschiede.

Hinde. **Mijn Heer** / u en sal gheen onrecht geschieden : doe ick u eenigh onrecht / dat valle my op mijn hoofd : **Ick** bidde **God** uwe ziel genadig te wesen.

De Bisschop. **Ick** dancke u : ick en seyde dat niet upt eenige jalouys / als of ghy sulcks doen soude : **Maer** ick spreke alleen als een arm mensch die upt de werelt scheidt / het en is voort my niet mogelijk my aen de woorden te houden die op 't pampier staen/ende met een woordken kan my groot onrecht geschiede.

Ick docht dat hier een leege **Schabot** soude zyn / dat ick plaets mocht hebben te sterben ; ick bidde u laet my een eyndt hebben van dese misser ; want ick het langh gedragen hebbe.

Doe nu rupnide gemaecte was / sprack hy aldus : **Ick** wil mijn wambag upt trecken / ende **Godts** wille geschiede ; **Ick** ben willig upt de werelt te scheidten ; niemant en kan grager zyn my upt te senden / als ick en ben upt te gaen.

Sir John Clothworthy : **Wat** bysonder text van **Schystuer** is nu troostelijck voort een die scheidten sal ?

De Bisschop. **Cupio dissolvi & esse cum Christo.** d.i. ick begheere ontbonden te zyn/ende by **Christo** te wesen.

Sir John Clothworthy. **Wat** is een goede begeerte / maer daer moet een fondament zyn tot dese begeerte/ als een verseeckert heyt.

De Biss. **Niemant** en can 'tuptdrucken/het moet inwendig bevonden worden.

Sir Iohan Clothw. **Het** is ja op een woort ebenwel gefondeert / ende dat woort wil gekent zyn.

De Bisschop. **Wat** woort is de kennisse **Iesu Christi**/en dat is 'talleen.

En sich wendende tot den **Scherp-richter**/ gaf hem wat gelts / seggende/ hier **Vrient** / **Godt** vergeve het u / en doet u **Officie** aen my in genade.

De Scherp-rechter begheerde van hem eenigh teecken / wanneer hy den slaghe soude geven : **Ja**/ ick wil / seyde hy / maer laet my my selven eerst bereden. **Ende** daer na neder knielende sprack hy aldus.

Des Bisschops van Cantelbergs laetste Gebedt op 'r Schavot.

HEERE, ick kome so haest ick immers kan, ick were ick moet door de schaduwe des doots henen passeren, eer ick u kan komen te sien; Doch ten is maer *umbra mortis* een enckel schaduwe des doots, en weynigh duyternisse over de natuer, maer ghy door dijn lijden en verdienste sijt doorgebroken door de Kaecke-beenen des doots. Dus Heere ontfangt mijn ziele en sijt my genadig en segent dit Koninckrijk met vrede en volheyt, mit gaders met Broederlicke liefde en eenigheyt, dat dese storinge van Christen-bloet niet meer onder hun en sy, om Iesu Christi willen indien sulcks dijn wille is.

Ende doen hy seyde. (Heere ontfanght mijn ziele) welck het woordt-tecken was dat hy gegeven hadt) berichtte de **Scherp-richter** sijn **Offitie**.

F I N I S.